

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Európa Tanács/Emberi Jogok Európai Bírósága, 2013. Jelen fordítás nem köti a Bíróságot. További információért lásd a teljes szerzői jogi megjelölést a dokumentum végén.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

EMBEI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA

ELSŐ SEKCIÓ

ĐORĐEVIĆ v. HORVÁTORSZÁG

(Kérelem sz. 41526/10)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2012. július 24.

JOGERŐS

2012/10/24

Ez az ítélet az Egyezmény 44. Cikk 2. bekezdése alapján vált jogerőssé. Szerkesztői módosításokra sor kerülhet.

A Dorđević v. Horvátország ügyben

az Emberi Jogok Európai Bírósága (Első Szekció) a következő összetételű Kamarában üléshezve:

Anatoly Kovler, *Elnök*,
Nina Vajić,
Peer Lorenzen,
Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyeu,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse, *bírák*,

és Søren Nielsen, a *Szekció Titkára*,

zárt tárgyalást tartva 2012. július 3-án,

meghozza a következő ítéletet, melyet a fenti napon fogadtak el.

ELJÁRÁS

1. Az ügy egy, a Bírósághoz az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény („az Egyezmény”) 34. Cikke alapján a Horvát Köztársaság ellen két horvát állampolgár, Dalibor Dorđević úr and Radmila Dorđević asszony („a kérelmezők”) által 2010. július 12-én benyújtott kérelemben alapult.

2. A kérelmezőket, akik jogsegélyben részesültek, I. Bojić asszony, Zágrábban praktizáló ügyvéd képviselte. A Horvát Kormányt Képviselője, Š. Stažnik úr képviselte.

3. 2010. szeptember 10-én az Első Szekció Elnöke úgy határozott, hogy értesítést küld a kérelemről a Kormánynak. Ugyancsak eldöntetett, hogy a kérelem elfogadhatóságáról és érdeméről egyszerre születik határozat (29. Cikk 1. bekezdés).

4. A kérelmezők és a Kormány egyaránt benyújtottak észrevételeket a kérelem elfogadhatóságával és érdemével kapcsolatban. Továbbá harmadik féltől származó észrevételek érkeztek az Európai Fogytékosügyi Fórumtól, mely engedélyt kapott, hogy beavatkozzon az írásbeli eljárásba (az Egyezmény 36. Cikk 2. bekezdése és a 44 § 3 szabály). Az alperes Kormány reagált ezekre az észrevételekre (44 § 6 szabály).

A TÉNYEK

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

2. A kérelmezők 1977-ben és 1956-ban születtek és Zágrábban élnek.

6. Az első kérelmező fizikai és értelmi fogyatékosága okán meg van fosztva cselekvőképességétől. Heti tizenkét órában a zágrábi V.B. Általános Iskolába jár felnőttképzésre. Édesanyja, a második kérelmező, viseli gondját. A 2008. június 16-án az első kérelmezőről készített orvosi jelentés a következőképpen ismerteti az egészségi állapotát:

„... nagyon korai gyermekkorában gennyes agyhártyagyulladásban szenvedett, mely maradandó károsodást és epilepsziát eredményezett. Szellemi és fizikai fejlődésében visszamaradott, neurológus és pszichiáter folyamatos felügyelete alatt áll. Vízfejűségéből kifolyólag Pudenz-szelepet kapott (egyfajta központi idegrendszeri folyadéksönt). ... A látása nagyon gyenge... és függ az anyjától az étkezés, öltözködés, személyes higiénia és mozgás terén. A gerince mozog, de fájdalmas az alsóbb régiókban. ... (a kérelmező) súlyos lábdeformációban szenved... nehezebbé esik a járás, a járás a lábujjain és a sarkain nem lehetséges. Mentálisan érzelmileg távolságtartó, félős és szegényes a szókincse.”

7. A kérelmezők egy földszinti lakásban élnek egy bérházban a Zágrábban található Španskóban. Az A.K. Általános Iskola a szomszédságukban van.

8. A kérelmezők valószínűsíthetően zaklatásnak voltak kitéve 2008 júliusa és 2011 februárja között. Állításuk szerint az A.K. Általános Iskola diákjai, mind kiskorúak, rendszeresen zaklatták őket, különösen akkor, amikor a diákok csoportokban hazaindultak az iskolából késő délután, és este, amikor szülői felügyelet nélkül összegyűltek egy fapadon és a körül a panaszosok lakásának erkélyével szemben. A zaklatásuk oka indítványuk szerint az első kérelmező egészségi állapota és mindkét kérelmező szerb származása volt. A gyerekek egy nagyobb csoportja, szintén kiskorúak, naponta eljött a kérelmezők lakásával szembeni parkba és obszcenitásokat kiabáltak az első kérelmezőnek, gúnyneveket ragasztottak rá és sértő üzeneteket írtak a járdára. A gyerekek gyakran becsöngettek a kérelmezőkhöz és azt kérdezték, hogy az első kérelmező mikor megy el otthonról. Gyakran le is köpték az első kérelmezőt.

9. A 2008. július 31-én készült rendőrségi jelentés szerint a második kérelmező aznap este 9 óra 12 perckor kihívta a rendőrséget és panaszt tett amiatt, hogy ismeretlen fiatalok zaklatták a fiát és összetörtek pár tárgyat az erkélyén. A rendőrség este 9 óra 30 perckor érkezett ki a kérelmezők házához, és a második kérelmező elmondta nekik, hogy körülbelül este 6-kor ő és az első kérelmező elhagyta a lakást, és amikor visszatértek 9 óra körül, az erkélyt összerombolva és a virágládákat felforgatva találták. A második kérelmező szintén elmondta a rendőrségnek, hogy a gyermeke

hosszú ideje zaklatásnak van kitéve a környékbeli gyerekek részéről értelmi fogyatékosága miatt. A második kérelmező meg is nevezett két gyereket.

10. 2009. március 2-án a Susedgrad Szociális Jóléti Központ elrendelte D.K., a zágrábi A.K. Általános iskola egyik diákja, szülői felügyeletének felülvizsgálatát gyenge iskolai eredményei, problémás viselkedése és bűncselekmények elkövetésére való hajlama miatt. D.K. részvétele a kérelmezők zaklatásában nem került említésre.

11. A 2009. április 6-án készült orvosi jelentés szerint az első kérelmező érzelmi és fizikai zaklatásnak volt kitéve az utcán és cigarettától származó égésnyomok voltak mindkét kezén. Az orvos felhívta a szociális hatóságokat, hogy indítsanak eljárást az első kérelmező, mint súlyos értelmi fogyatékosággal élő személy védelmére, és úgy jellemezte, mint békés és jóindulatú személyt, aki nem képes és nem tudja hogyan megvédeni magát zaklatóitól.

12. A 2009. április 20-án kelt, a Fogyatékosággal Élők Ombudsman Asszonyának küldött levelében a második kérelmező azt panaszolta, hogy 2009. április 4-én két gyerek, D.K. és I.M. zaklatta az első kérelmezőt. A második kérelmező állítása szerint miközben bicikliztek, megközelítették az első kérelmezőt és cigarettákkal megégették a kezét. A második kérelmező továbbá sérelmezte, hogy az első kérelmezőt folyamatosan zaklatták a gyerekek a közeli iskolából értelmi fogyatékosága miatt, és hogy bár ő számos alkalommal panaszt tett a Susedgrad Szociális Jóléti Központban és az A.K. Általános Iskola illetékeseinél, az semmilyen eredményre nem vezetett.

13. Ugyanezen a napon a kérelmezők ügyvédjei panaszt tettek a rendőrségen a 2009. április 4-ei incidens miatt.

14. A 2009. május 5-én készült rendőrségi jelentés szerint ezen a napon a Zágráb II. Rendőrsőrsön a rendőrség kihallgatta az 1997-ben született D.K.-t és az 1995-ben született P.B.-t. A jelentés D.K.-t érintő releváns részei a következők:

„Arra a kérdésre, hogy emlékszik-e a 2009. április 4-ei ...ban történt zágrábi eseményekre, [D.K.] azt felelte, hogy dél körül I.M. nevű barátjával volt, aki hetedikes az A.K. Általános Iskolában, és P. B., egy idősebb hetedikes fiú ugyanabból az iskolából megérkezett két, számára ismeretlen férfival, akik labdázottak. Egy fogyatékosággal élő személy, akinek születése óta problémái vannak, és aki egy bérházban lakik a ... utcában, a házak között labdázott. Egyszer csak P.B. meggyújtott egy cigarettát, megközelítette Dalibort, és megégette a jobb kezét néhány alkalommal, ami után mindannyian elszaladtak, mert az érintett személy elkezdett kiabálni.”

A jelentés P.B.-t érintő releváns részei a következők:

„Arra kérdésre, hogy emlékszik-e a 2009. április 4-ei ...ban történt zágrábi eseményekre egy fogyatékos személy, Dalibor Dorđević zaklatásával kapcsolatban, [P.B.] azt felelte, hogy nem volt jelen az eseménynél, de a hét elején a reggeli szünet alatt találkozott D.K.-val, aki ötödikes ugyanabban az iskolában, aki elmondta neki, hogy ő [D.K.] és

I.M. szombaton dél körül egy Dalibor nevű személy kezét megégettek egy cigarettával a ... utcában, aki abban az utcában lakik és fogyatékos.

Amikor további kérdéseket tettek fel neki arra nézve, hogy ez a személy hogyan néz ki, azt válaszolja, hogy ő régebben rendszeresen kijárt játszani arra az utcára más fiúkkal a környékről, és látta ezt a személyt, aki körülbelül harmincéves, erős testalkatú, rövid, őszülő fekete haja van, sápadt arcszínű és beszédhibás.

15. A 2009. május 7-ei rendőrségi jelentés szerint ugyanezen a napon a Zágráb II. Rendőrőrsön a rendőrség kihallgatta az 1994-ben született I.M.-et. A jelentés releváns részei a következők.

„Arra kérdésre, hogy emlékszik-e a 2009. április 4-ei ...ban történt zágrábi eseményekre egy fogyatékos személy, Dalibor Đorđević zaklatásával kapcsolatban, [I.M.] azt felelte, hogy emlékszik, ez egy szombat volt és ő biciklire ült és elment ... D.K.-val a ... utcába, ahol meglátták Dalibort, egy születésétől fogyatékos személyt, az épületek között labdázni más gyerekekkel, akik elvették tőle a labdát és nem akarták neki visszaadni. Amikor ezt látta, ő [I.M.] megkérdezte a gyerekeket, hogy miért nem adják vissza a labdát Dalibornak és Dalibor elkezdett kiabálni és integetni. A gyerekek eldobták a labdát és Dalibor felvette. Ő [I.M.] egy cigarettát tartott a bal kezében, ... és amikor Dalibor mellett elhaladt biciklijével, ő [Dalibor] elkezdett integetni és megütötte néhány alkalommal a kezén, amelyikben a cigarettát tartotta, és így Dalibor megégette a kezét. Biztos benne, hogy csak egyszer égette meg Dalibort és nagyon sajnálja. Nem érti, hogy Dalibor miért reagált ilyen módon, hiszen nem az ő [I.M.] hibája volt, hogy a gyerekek elvették a labdáját. P.B. tanuló nem volt velük.

...

Amikor további kérdéseket tettek fel neki arra vonatkozólag, hogy Dalibornak voltak-e problémái más gyerekekkel, [I.M.] azt válaszolja, hogy gyakran van az utcában, ahol Dalibor labdázott más fiúkkal és ezek a gyerekek ugratták a betegsége miatt ... és ő a gyerekek után szalad és elkapja őket.

Végezetül [I.M.] anyjának azt javasolták, hogy szenteljen figyelmet I.M. viselkedésének. Az anya azt válaszolta, hogy neki nem voltak gondjai vele, és nem érti, hogy miért tette ezt.

16. 2009. május 19-én a Zágráb II. Rendőrőrs jelentést küldött a Zágrábi Államügyészség Fiatalok Hivatalába, mely szerint

- 2009. április 16-án levelet kaptak a Susedgrad Szociális Jóléti Központtól, mely azt állította, hogy levelet kapott a második kérelmezőtől, amelyben a második kérelmező azt sérelmezte, hogy a fiát D.K. és mások bántalmazták, és csatolta a kapcsolódó orvosi dokumentációt; valamint

- 2009. április 30-án kaptak egy levelet a Fogyatékossgal Élők Ombudsman Asszonyától, melyben az Ombudsman Asszony jelezte, hogy ő is kapott egy levelet a második kérelmezőtől, aki segítséget kért tőle az első kérelmezőt érő gyakori zaklatások miatt.

A rendőrség tájékoztatta a Zágrábi Államügyészség Fiatalok Hivatalát a D.K., I.M. és P.B. nevű gyerekek kihallgatásáról is.

17. 2009. május 20-án kelt levelében a Zágráb II. Rendőrőrs tájékoztatta az Ombudsman Asszonyt, hogy kihallgatták I.M. és D.K. gyerekeket és kapcsolatba léptek az A.K. Általános Iskola igazgatójával, illetve arról, hogy informálták az őrs rendőreit a problémáról, akik rendszeresen járőröztek a kérdéses utcákban.

18. 2009. július 17-én a rendőrség értesítette a Susedgrad Jóléti Központot arról, hogy megállapították, hogy 2009. április 4-én dél körül az első kérelmező az utcán labdázott néhány környékbeli fiúval, akik elvették a labdáját, ami feldühítette. Amikor az I.M. és D.K. nevű fiúk elhaladtak az első kérelmező mellett, elkezdett integetni és I.M. véletlenül megégette a kezét.

19. 2009. július 16-án a Susedgrad Jóléti Központ elkészített egy jelentést az első kérelmezőről. A jelentés releváns részei a következők:

„...“

2008. augusztus 6-án [az első kérelmező] édesanyja, Radmilla panaszt tett nálunk a Dalibort ért zaklatásokról, azt állítva, hogy a gyereket ... meglátogatták a V.K. és I.K. nevű lányok, akik az ő bérházukban laktak. A K. lányok azt mondták, hogy ők nem zaklatták Dalibort és hogy a csoport vezetője H.B. volt.

Megegyezés született a K. lányokkal és édesanyjukkal, J.F.-el, hogy a lányok többet nem gyűlnek össze a bérházzal szemben és találnak egy másik helyet erre a célra, hogy elkerüljék a konfliktusokat.

H.-t és szüleit megidéztük a hivatalunkba. H. azt mondta, hogy ő többet nem megy az elé a bérház elé és egy ideje békesség van ott.

Ezek után fiúk kezdtek jönni, különböző csoportok, akiknek ugyan Đorđević asszony nem tudta megmondani a nevét, de azt tudta, hogy az A.K. Általános Iskolába járnak.

Đorđević asszony ismételt panaszt tett zaklatás miatt 2009. április 9-én, amikor Dalibort megégették cigarettával, és [azt állította], hogy a zaklatás tovább folytatódott.

2009. június 17-én Đorđević asszony kihallgatására került sor. [Ő azt állította], hogy a problémák folytatódtak. Folyamatosan vannak új gyerekek, akik provokálják Dalibort, többnyire a K. lányok társaságából. Két vagy három napig békesség van, aztán a problémák újrakezdpdnek. Neki jó kapcsolata van az iskolai tanácsadóval, a defektológussal és az igazgatóval.

Đorđević asszony nyilatkozata: ‘2009. június 16-án először a lányok jöttek és megálltak a pad mellett. Đorđević asszony behívta Dalibort, mert tudta, hogy mennyire fél tőlük. Azt mondta Dalibornak, hogy nem kell félnie tőlük, mert hamarosan elmennek. Aztán fiúk egy csoportja érkezett és lelocsolta Dalibort vízzel egy lufiból.’

Đorđević asszony azt is állította, hogy később V.K. megint elkezdte összegyűjteni a gyerekeket az épület előtt, ami felizgatta Dalibort.

A rendőrséget és az iskolát értesítették erről az eseményről.

Az iskolai [hatóságok] beszéltek az összes gyerekkel, akit jelentettek nekik, és a szüleikkel.

A rendőrség nyomozást végzett [és kihallgatta] azokat a gyerekeket, akik jelen voltak, amikor Dalibor megégett.

A további zaklatások megelőzése érdekében írtunk az iskola [illetékeseinek, kérve, hogy] tartsanak gyűlést minden gyerek és szülő részvételével az iskolaév kezdetekor, minden osztályban, hogy mindenkit informálni lehessen a problémáról és világossá lehessen tenni, hogy mindannyian felelősek vagyunk a visszaélésért, amíg az elkövetőket meg nem találjuk. Ugyancsak javasoltuk, hogy a gyerekek részvételével tartsanak előadásokat és képzéseket, hogy megértessék velük, hogy vannak fogyatékossgal élő személyek, akiknek ugyanolyan jogaik vannak, mint másoknak – sétálni és élni a lakásukon kívül, anélkül, hogy bárki zaklatná őket.

I.M. rendőrrel a II. Rendőrségről megállapodás született, hogy a környékért felelős rendőrség nagyobb figyelmet szentel az ügynek és gyakrabban járőrözik az utcában annak érdekében, hogy azonosíthassa a zaklatás elkövetőit.

2009. július 14-én családlátogatásra került sor Dalibornál. Csak őt találták otthon, nem tudta, hol van az édesanyja, és azt is közölte, hogy a gyerekek nem ugratták őt az utóbbi időben. Dalibor a lakásban volt és nem voltak gyerekek az épületben.

...”

3. 2009. július 27-én a Zágrábi Városi Államügyész Hivatala értesítette a második kérelmezőt, hogy a Büntető Törvénykönyv 331 § 1 bekezdése szerint minősülő erőszakos viselkedés bűncselekménye elkövetői D.K. és I.M. voltak, akik tizennégy év alatti gyerekek, és ezért nem lehet ellenük büntetőeljárást kezdeményezni. A második kérelmezőt értesítették arról is, hogy kártérítés iránti keresetet nyújthat be.

21. Egy 2009. szeptember 5-ei rendőrségi jelentés szerint ezen a napon a második kérelmező telefonált a rendőrségre este 8 óra 40 perckor, a parkból hallatszó zajokra panaszkodva. Amikor a rendőrség kiérkezett 8 óra 45perckor, a második kérelmező elmondta nekik, hogy a gyerekek időközben elmentek.

22. A 2009. szeptember 8-án az első kérelmezőről készült orvosi jelentés szerint folyamatosan zaklatták a gyerekek, akik megégették a kezét, kiabáltak vele és zajongtak a kérelmezők erkélye előtt. A jelentés szerint az első kérelmezőnek sok időt kellett házon kívül töltenie.

23. A 2009. szeptember 17-én a Susedgrad Szociális Jóléti Központ által készített jelentés szerint a központ kihallgatta I.M.-et és édesanyját. Minthogy I. M. sajnálatát fejezte ki a 2009. április 4-ei incidens miatt, nem volt szükséges további lépéseket tenni.

24. 2009 szeptemberében egy közelebbről meg nem határozott napon az A.K. Általános Iskola igazgatója küldött egy levelet a szülőknek, melyben értesítette őket arról, hogy Dalibor, egy fogyatékossgal élő személy a környéken él, és gyakran zaklatják őt az iskolás gyerekek. Az igazgató kifejezetten azt állította, hogy a gyerekek elismertek „számos brutális cselekedetet” Dalibor ellen, mint például megalázó megjegyzések tétele, sértő kifejezések használata és átkozódás, provokatív viselkedés, labdájának elvétele és kezének cigarettával megégetése. A szülőket arra kérték, hogy

beszéljenek a gyerekeikkel és figyelmeztessék őket az ilyen viselkedés lehetséges következményeire.

25. Az A.K. Általános Iskolában 2009. szeptember 30-án tartott szülői értekezlet jegyzőkönyvének releváns részei a következők:

„....

Minden szülői értekezleten az új iskolai évben felhívtuk a szülők figyelmét az iskola környékén lakó fiatalemberre, akinek speciális igényei vannak, és akit az iskola diákjai zaklattak, általában verbálisan, de néha fizikailag is. Az édesanyja gyakran kér segítséget az iskola alkalmazottaitól és a szociális jóléti központtól, és a Fogytékossággal Élők Ombudsman Asszonyát szintén bevonták az ügybe. A szülőket megkértük, hogy beszéljenek a gyerekeikkel és hívják fel fokozottan a figyelmüket a különbözőség elfogadásának problémájára és a békés együttélés szükségességére.

A jelen lévő szülők kommentálták az ügyet. Néhányuk megemlítette, hogy a kérdéses fiatalember esetenként agresszív volt, fiatal lányokhoz nem megfelelően közelített és hogy ők emiatt félelmüknek adtak hangot és megpróbálták elkerülni azokat a helyeket, ahol ő rendszeresen tartózkodott. Néhányan kifejtették azon álláspontjukat, hogy nem kéne közterületen tartózkodnia és neki megfelelő körülmények között kellene eltöltenie az idejét, vagy a parkban egy gyám állandó felügyelete alatt. Az igazgató feljegyezte az észrevételeket és megígérte, hogy kapcsolatba lép a hatáskörrel rendelkező szociális jóléti központtal.

...”

2009. október 1-jén a kérelmezők ügyvédje írásos panaszt nyújtott be a Zágrábi Városi Államügyész Hivatalához. Az ügyvéd előadta, hogy ügyfelei két szerb származású horvát állampolgár, anya és fia, utóbbi értelmi fogyatékossgal él és mozgássérült. Kifejtette, hogy az ügyfelei körülbelül hetven méterre laknak az A.K. Általános Iskolától és gyakran zaklatták őket az iskolás gyerekek, a nap minden időszakában, de főként akkor, amikor a gyerekek csoportosan hazaindultak az iskolából, és amikor késő délután és este szülői felügyelet nélkül összegyűltek egy, a kérelmezők erkélyével szemben lévő padnál. Állítása szerint a zaklatás már körülbelül négy éve tartott és motivációja a kérelmezők szerb származása és az első kérelmező fogyatékossga volt. A tíz-tizenéves gyerekek csoportja naponta odajött a bérház elé, ahol a kérelmezők éltek, sértéseket és obszcenitásokat kiabáltak és gúnyneveket ragasztottak rájuk. Sértő megjegyzéseket írtak az épület előtti járdára.

Az ügyvéd ismertette továbbá a 2009. április 4-ei incidenst is. Az Egyezmény 8. és 13. Cikkére hivatkozva sérelmezte, hogy nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat a gyerekek által elkövetett erőszakos cselekményekkel szemben.

Ugyancsak ismertette a 2009. szeptember 5-ei és 7-ei eseményeket, amikor gyerekek egy csoportja sértegette az első kérelmezőt és a második alkalommal elvették tőle a labdáját. 2009. szeptember 10-én fiúk egy csoportja vizelt a kérelmezők ajtaja előtt. 2009. szeptember 14-én körülbelül tizenégy gyerek a negyedik és ötödik osztályból lökdöste az első

kérelmezőt, sértegették és elvették a labdáját. Egy nappal később egy fiú sértéseket kiabált neki.

Az ügyvéd továbbá azt állította, hogy a gyerekek legalább tíz különböző alkalommal fizikailag bántalmazták az első kérelmezőt, és gyakran leköpdösték. 2008. július 31-én a gyerekek kövek és sár bedobálásával megrongálták a kérelmezők erkélyét és felforgatták a virágládákat. Néhány nappal később egy doboz csokoládés tejet dobtak az erkélyre.

A második kérelmező jelentette a zaklatást a szociális szolgálatnak, a rendőrségnek, a Fogytékossággal Élők Ombudsman Asszonyának és az iskolai hatóságoknak. Az összes érintett segítő szándéka ellenére a kérelmezők zaklatása folytatódott.

27. Az első kérelmezőről 2009. október 7-én készült orvosi jelentés szerint folyamatosan zaklatták más gyerekek.

28. Az első kérelmezőről 2009. november 9-én készült orvosi jelentés szerint az első kérelmezőt néhány nappal korábban megtámadták, ami nagyon felzaklatta. A jelentés pszichoterápiát javasolt.

29. Az első kérelmezőről 2009. december 14-én készült orvosi jelentés szerint „mindenki kíméletlenül megdobálta hógolyóval”, ami nagyon megijesztette.

30. Az első kérelmezőről 2010. január 14-én készült orvosi jelentés szerint az első kérelmező folyamatos nyugtalanságtól szenvedett és az az érzése volt, hogy üldözik, mert „semmilyen lépésre nem került sor a helyzet megoldása érdekében”.

31. A 2010. március 19-ei rendőrségi jelentés szerint a második kérelmező kihívta a rendőrséget a jelzett napon este 9 óra 18 perckor a „gyerekek okozta problémák” miatt. Amikor a rendőrség kiérkezett 9 óra 25 perckor, a második kérelmező azt mondta nekik, hogy gyerekek labdázta a parkban, megdobták az ablakát a labdával, majd elszaladtak.

32. Az első kérelmezőről 2010. április 11-én készült orvosi jelentés szerint az első kérelmezőt egy csoport gyerek megtámadta, és egy labda megütötte az orrát.

33. A kérelmezők állítása szerint 2013. május 13-án egy csoport gyerek, köztük egy P. nevű fiú, nekilökte az első kérelmezőt egy vaskerítésnek a parkban. Az első kérelmező elesett és megütötte a fejét és a jobb lábát. Zavarodott volt és nem kommunikált három napig. Az ezen a napon készült orvosi jelentés szerint az első kérelmező jobb lábán duzzanat és homlokán horzsolás keletkezett. Öt napig nem tudott járni és a második kérelmezőnek egy kerekesszéket kellett kölcsönöznie számára. Az orvosi jelentés szerint rosszul lépett, kifecamította a bokáját és beütötte a fejét is.

34. 2010. május 14-én a második kérelmező panaszt tett a rendőrségen amiatt, hogy egy P.B. nevű fiú nekilökte az első kérelmezőt a falnak és elvette a labdáját is.

35. 2010. május 20-én a kérelmezők ügyvédje írt a Zágrábi Városi Államügyész Hivatalának és panaszt tett amiatt, hogy az utolsó levele óta

további erőszakos incidensekre és a kérelmezők elleni zaklatásra került sor. A levél releváns részei a következők:

„„

2009. november 5-én két fiú, akik közül az egyik P. volt, szóban sértegette az első kérelmezőt, ami megijesztette.

A második kérelmező értesítette az iskola titkárát az incidensről, de nem kapott választ.

2009. december 14-én, 18-án és 21-én egy csoport gyerek havat dobált a kérelmezők ablakára és egy alkalommal betörték a kérelmezők erkélyét hóval.

2009. december 15-én egy csoport gyerek szóban sértegette az első kérelmezőt az utcán. 2010. február 22-én egy szociális munkás, J.S. felhívta a Susedgrad Szociális Jóléti Központból a második kérelmezőt, és azt mondta neki, hogy a helyzet megoldásának egyedüli módja az, ha polgári pert indít.

2010. március 19-én a gyerekek továbbra is dobálták labdával a kérelmezők ablakát, amiről azok értesítették a rendőrséget. 2010. március 20-án miközben az első kérelmező buszon utazott, egy csoport gyerek a nevét kiabálta, ami felzaklatta.

2009. április 10-én egy R. keresztnévű fiú labdával megütötte az első kérelmező orrát, ami összezavarta és fájdalmat okozott neki. A második kérelmező értesítette erről a rendőrséget. A rendőrség két órán keresztül hallgatta meg és kifejezte sajnálkozását, de tájékoztatta a második kérelmezőt arról, hogy semmit nem áll módjukban tenni, ugyanis minden vizsgálat arra az eredményre vezetne, hogy a gyerekek csak viccelődtek.

2010. május 13-án egy csoport gyerek, köztük P., nekilökte az első kérelmezőt egy vaskerítésnek a parkban. Az első kérelmező elesett és beütötte a fejét és a jobb lábát. Az első kérelmező összezavarodott és nem kommunikált három napig.

2010. május 18, amikor az első kérelmező egy hintán ült, egy csoport gyerek megközelítette, obszcén gesztusokat mutattak neki és butának nevezték.”

36. Ugyanezen a napon az ügyvéd panaszt tett a kérelmezőket ért zaklatás miatt a Gyermek Ombudsman Asszonyánál, és tanácsot kért tőle.

37. A kérelmezők állítása szerint 2010. május 24-én egy csoport fiú nekiütötte az első kérelmező fejét egy vaskerítésnek a parkban, és azt mondták, hogy élvezték. Az ugyanezen a napon az első kérelmezőről készült orvosi jelentés szerint nekilökték egy vaskerítésnek, amin megütötte a fejét.

38. 2010. május 25-én a Zágrábi Városi Államügyész Hivatala értesítette a kérelmezők ügyvédjét, hogy nincs hatásköre az ügyben, ugyanis a panasz gyerekeket érint, akiknek nincs büntetőjogi felelősségük.

39. 2010. május 26-án az A.K. Általános Iskola értesítette a kérelmezők ügyvédjét arról, hogy az iskola illetékesei minden szükségesnek tűnő lépést megtettek, mint beszélgetés az érintett diákokkal, és a szülők információval

való ellátása a szülői értekezleten a gyerekekkel kapcsolatos azon problémákról, amivel a kérelmezők szembesültek.

40. 2010. május 31-én a Gyermek Ombudsman Asszony értesítette a kérelmezők jogi képviselőjét, hogy nincs hatásköre az ügyben.

41. Az első kérelmezőről 2010. június 29-én készült orvosi jelentés szerint az első kérelmező folyamatosan ki volt téve a környékbeli gyerekek támadásainak.

42. Az első kérelmezőről 2010. június 29-én, október 25-én és november 24-én, valamint 2011. február 9-én készült orvosi jelentések szerint az első kérelmező folyamatosan a környékbeli gyerekek támadásának van kitéve.

43. 2010. július 1-jén a rendőrség kihallgatta az A.K. Általános Iskolába járó P.B-t a 2010. május 13-ai és 14-ei incidensekről, melyekben való érintettségét P.B. tagadta.

44. A kérelmezők állítása szerint 2010. július 9-én este 9 órakor négy fiú és egy lány hangosan erkölcstelen megjegyzéseket tettek a kérelmezők ablaka alatt. Amikor a második kérelmező megkérte őket, hogy maradjanak csendben, provokatívan válaszoltak szerb dialektusban, direkt célzasként a kérelmezők származására a következőképpen: „hívd a rendőrséget, mi nem félünk (*zovi bre policiju, mi se ne bojimo*)”. 2010. július 14-én a második kérelmező értesítette a Susedgrad Szociális Jóléti Központ egy szociális munkását az esetről.

45. 2010. július 19-én a Susedgrad Szociális Jóléti Központ meghallgatta V.K.-t, aki ugyanabban a bérházban lakott, mint a kérelmezők. V.K. tagadta, hogy részt vett volna a kérelmezők zaklatásában. V.K. azt is elmondta, hogy gyerekek és alkoholisták gyakran összegyűltek a bérház előtti padon, ahol élt, és éles hangon zajongtak, ami az ő családját is zavarta.

46. 2010. augusztus 2-án a Susedgrad Szociális Jóléti Központ értesítette a rendőrséget arról, hogy a második kérelmező panaszt tett az első kérelmező elleni folyamatos zaklatás és erőszak miatt. Felkérték a rendőrséget, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket.

47. 2010. augusztus 26-én a rendőrség kihallgatta az A.K. Általános Iskolában tanuló Z.B.-t, aki tagadta az első kérelmező zaklatásában való részvételét.

48. 2010. augusztus 27-én a második kérelmező kérvényezte Zágráb Önkormányzatától, hogy a kérelmezők ablaka alatti fapadot távolítsák el.

49. A kérelmezők állítása szerint 2010. augusztus 31-én délután 3 óra körül, amikor a vásárlásból hazafelé tartottak, egy számukra M. néven ismert fiú biciklin nekik hajtott és sértegette az első kérelmezőt, többek között azt kiabálva: „Dalibor buzi”. Az első kérelmező nagyon nyugtalan és izgatott lett.

50. A kérelmezők állítása szerint 2010. szeptember 1-jén este 6 óra 45perckor három fiú érkezett biciklin az ablakukhoz, szemetet dobáltak és kiabáltak. 7 óra 20 perckor még több gyerek érkezett a kérelmezők ablakával szembeni fapadhoz, és folyamatosan ütötték a közeli vaskerítést,

nagy zajt okozva. 10 óra 3 perckor a második kérelmező kihívta a rendőrséget. Minthogy a rendőrség nem érkezett ki, újra hívta őket 10 óra 28 perckor. A rendőrség azt válaszolta, hogy jönnek, de még egyéb hívásokra is reagálniuk kell. A rendőrség 10 óra 32 perckor érkezett meg, és felszólította a gyerekeket, hogy menjenek pár méterrel távolabb a kérelmezők ablakától. A rendőrség nem kísérelte meg azonosítani a gyerekeket. Az ezen a napon készült rendőrségi jelentés szerint a második kérelmező 9 óra 21 perckor hívta a rendőrséget és panaszt tett a parkban lévő zajra. Amikor 10 óra 35 perckor a rendőrség kiérkezett, nem találtak senkit az épülettel szemben.

51. A kérelmezők állítása szerint 2010. szeptember 3-án egy körülbelül tízfős gyerekcsoporthoz összegyűlt a pad körül, és elviselhetetlen zajt csinált. Este 10 óra 15 perckor a második kérelmező kihívta a rendőrséget, akik 10h40-kor érkeztek ki, felszólították a gyerekeket, hogy menjenek el, anélkül mindazonáltal, hogy megpróbálták volna azonosítani őket. Az ezen a napon készült rendőrségi jelentés szerint a második kérelmező este 10 óra 20 perckor hívta ki a rendőrséget és panaszt tett a parkban lévő zaj miatt. Amikor 10 óra 25 perckor a rendőrség megérkezett, nem találtak senkit a helyszínen.

52. A kérelmezők állítása szerint 2010. szeptember 9-én este 9 óra körül, amikor hazatértek a templomból, észrevették, hogy egy azonosíthatatlan fehér anyagot dobtak az ablakukra a távollétükben. Továbbá néhány gyerek az ablakuk alatt kiabált. 10 órakor a második kérelmező kihívta a rendőrséget. A kérelmezők állítják továbbá, hogy 2010. szeptember 7-én, 8-án, 14-én, 23-án és 27-én gyerekek gyűltek össze a pad körül és elviselhetetlen zajt csaptak.

53. 2010. szeptember 23-án a rendőrség kihallgatta az A.K. Általános Iskolában tanuló I.S.-t, aki tagadta az első kérelmező zaklatásában való részvételét.

54. A kérelmezők állítása szerint 2010. október 2-án négy fiú gyűlt össze a padnál és hangosan zajongtak. Este 7 óra 40 perckor hat fiú labdákkal dobálta meg a kérelmezők ablakát és késő estig zajongtak. 11 óra 38perckor a második kérelmező kihívta a rendőrséget, akik éjfél után negyed órával érkeztek ki, és felszólították a fiúkat, hogy menjenek el, anélkül, hogy kikérdezték vagy megpróbálták volna azonosítani őket. Az ugyanezen a napon készült rendőrségi jelentés szerint a második kérelmező 11 óra 40perckor hívta ki a rendőrséget és panaszt tett a zaj miatt. Amikor a rendőrség éjfél után negyed órával kiérkezett, nem találtak senkit a helyszínen.

55. A kérelmezők állítása szerint továbbá 2010. október 4-én reggel 4 órakor egy ablakuk alatt megszólaló autóriasztóra ébredtek. Néhány gyerek verte a lakásuk külső falát és hangosan zajongtak. Az első kérelmező házinyula elpusztult azon az éjszakán, és az első kérelmező a nyúl elpusztulását az éjszaka eseményeinek tulajdonítja, ami nagyon felzaklatta.

2010. október 15-én, amíg a kérelmezők távol voltak, valaki leköpte a nagyszoba ablakát, úgy, hogy teljesen nyál borította. 2010. október 23-án és november 7-én, 14-én és 19-én egy csoport gyerek gyűlt össze a padnál és nagy zajt csinált.

56. 2010. november 17-én Zágráb Önkormányzata értesítette a második kérelmezőt, hogy az erkélye alatti pad eltávolítására vonatkozó kérelmét elutasították.

57. A kérelmezők állítása szerint 2010. november 22-én, miközben jöttek haza a boltból, egy csoport gyerek azt kiabálta nekik: „Dalibor! Dalibor!” Az első kérelmező megdermedt félelmében, és azt kérdezte az anyjától, hogy miért nem hagyják békében. A második kérelmező írt a Horvát Köztársasági Elnök Hivatalának és a Fogytékossággal Élők Ombudsman Asszonyának a fiát ért zaklatásról, segítségüket kérve a pad eltávolításához. 2010. december 5-én éjfél körül néhány gyerek hógolyóval dobálta meg a kérelmezők ablakát, ami megrémítette az első kérelmezőt.

58. 2010. december 14-én a Fogytékossággal Élők Ombudsman Asszonya javasolta Zágráb Önkormányzatának, hogy a padot távolítsák el. 2011 februárjában eltávolították a padot. A kérelmezők állítása szerint ugyanezen a napon néhány gyerek súlyosan megrongált egy fém konténert az ablakuk alatt, amelyben a gázórák voltak találhatóak.

59. A kérelmezők szerint további incidensek is történtek az alábbiak szerint. 2011. február 5-én egy csoport gyerek provokatív kifejezéseket kiabált a második kérelmezőnek az utcán, szerb dialektusban („*De si bre?*”). 2011. február 8-án délután 6 óra 40 perckor néhány gyerek becsöngetett a kérelmezőkhöz, aztán elszaladtak. 2011. február 10-én a kérelmezők fodráshoz mentek, de kerülő úton, hogy elkerüljék a gyereket. Ennek ellenére találkoztak egy csoport gyerekekkel, akik provokatívan azt kiabálták: „Dalibor!”. 2011. február 13-án este 12 óra 30perckor hét fiú a kérelmezők lakása körül szaladgált, ütötték a falat, felmásztak az erkélyükre, bebámultak a lakásba és hangosan nevetgéltek. Este 9 óra 45 perckor fiúk egy csoportja a „Horvátok vagyunk” című dalt énekelte a kérelmezők ablaka alatt.

60. A 2011. március 9-én az első kérelmezőről készült orvosi jelentés szerint a stressz miatt gyakran harapdálta a száját és ökleit, rángatózott a bal szeme és pikkelysömöre volt. A jelentés azt is megemlíti, hogy az első kérelmezőt gyakran megtámadják és nevetségessé teszik, és szükséges lenne nyugodt és barátságos környezetet biztosítani neki.

II. VONATKOZÓ HAZAI JOG

A. Alkotmány

1. Vonatkozó rendelkezések

61. A Horvát Köztársaság Alkotmányának (*Ustav Republike Hrvatske*, Hivatalos Közlöny nos. 56/1990, 135/1997, 8/1998 (egységes szöveg), 113/2000, 124/2000 (egységes szöveg), 28/2001 és 41/2001 (egységes szöveg), 55/2001 (javítás) és 76/2010) releváns rendelkezései a következők.

14. cikk

„A Horvát Köztársaságban mindenkit megilletnek a jogok és szabadságok, tekintet nélkül fajra, bőrszínre, nyelvre, vallásra, politikai vagy egyéb nézetre, nemzetiségi vagy társadalmi származásra, tulajdonra, születésre, neveltetésre, társadalmi helyzetre vagy egyéb jellemzőre.

A jog előtt mindenki egyenlő.”

21. cikk

„Minden embert megillet az élethez való jog.

...”

23. cikk

„Senkit nem lehet az embertelen bánásmód bármely formájának kitenni.

...”

35. cikk

„Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, méltóságát, jó hírnevét és becsületét tiszteletben tartsák és jogi védelemben részesítsék.”

140. cikk

„Azon hatályos nemzetközi egyezmények, melyeket az Alkotmánnyal összhangban fogadtak el, ratifikáltak és hirdettek ki, a Horvát Köztársaság belső jogrendjét részét képezik és joghatásukat tekintve megelőzik a [hazai] jogszabályokat....”

2. Az Alkotmánybíróság gyakorlata

4. Az Alkotmánybíróság az 1994. november 4-én kelt U-I-892/1994 számú (Hivatalos Közlöny no. 83/1994) és az 1995. február 20-án kelt U-I-130/1995 számú (Hivatalos Közlöny no. 112/1995) határozataiban kimondta, hogy az Egyezményben és Kiegészítő Jegyzőkönyveiben foglalt jogok az Alkotmány rendelkezéseivel azonos joghatással rendelkező alkotmányos jogoknak tekintendők.

B. Büntető Törvénykönyv

5. A Büntető Törvénykönyv (*Kazneni zakon*, Hivatalos Közlöny no. 110/1997) a következőképpen rendelkezik:

10. cikk

„A büntetőjog nem alkalmazható olyan gyermekkel szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor nem töltötte be tizennegyedik életévét.”

C. Szabálysértési törvény

6. A szabálysértési törvény (*Prekršajni zakon*, Hivatalos Közlöny no. 107/2007) vonatkozó rendelkezései a következők:

9. szakasz

„(1) Az a személy, aki a szabálysértés elkövetésekor nem töltötte be a tizennegyedik életévét, a szabálysértésért nem büntethető.

(2) Amennyiben jelen szakasz (1) bekezdésében meghatározott személy rendszeresen szabálysértést megvalósító módon viselkedik, az illetékes állami hatóság értesíti ezen személy szüleit vagy gyámját, valamint az illetékes szociális jóléti központot ezen személy viselkedéséről.

(3) Jelen szakasz (1) bekezdésében meghatározott személy szülője büntetendő ezen személy által elkövetett szabálysértés miatt, ha az elkövetett szabálysértés közvetlen összefüggésben van a szülői felügyelet elmulasztásával.”

D. A közigazgatási jogvitáról szóló törvény

7. A közigazgatási jogvitáról szóló törvény (*Zakon o upravnim sporovima*, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Hivatalos Közlönye no. 4/1977, és a Horvát Köztársaság Hivatalos Közlönye nos. 53/1991, 9/1992 és 77/1992 – 2011. december 31-éig hatályos) releváns részei a következőképpen rendelkeztek:

66. szakasz

„Amennyiben egy alkotmányosan garantált jogot vagy szabadságot egy jogerős egyedi aktus [értsd: határozat] sért ... , és más jogvédelem nem biztosított, a jog vagy szabadság védelme iránti igényről a [Közigazgatási Bíróság] köteles dönten, *mutatis mutandis* alkalmazva jelen törvény előírásait.”

8. A 67-76. szakaszok rendelkeznek az alkotmányosan védett jogok és szabadságok védelméről közhivatalt viselők jogellenes (fizikai) aktusai ellen olyan esetekben, ahol más jogorvoslat nem elérhető. A hazai bíróságok gyakorlata szerint a jogellenes „aktusok” elleni védelem magában foglalja a mulasztások elleni védelmet is (például a Közigazgatási Bíróság az 1989.

szeptember 21-én kelt Us-2009/89 számú határozatában és a Legfelső Bíróság az 1993. április 6-án kelt Gž-9/1993 számú határozatában azt is kimondta, hogy ha a közigazgatási hatóságok elmulasztják maguk kibocsátani a végrehajtásról szóló végzést, az „jogellenes aktusnak” minősül a közigazgatási jogvitáról szóló törvény 67. szakasza szempontjából).

67. A 67. szakasz szerint egy ilyen eljárást egy „jogellenes aktus elleni keresettel” kell megindítani (*tužba za zaštitu od nezakonite radnje*) a hatáskörrel rendelkező városi bíróság előtt. A keresetet az ellen a hatóság ellen kell benyújtani, akinek az aktus (vagy mulasztás) felróható (alperes).

68. A 72. szakasz értelmében a keresetet el kell küldeni az érintett hatóságnak az eljáró bíróság által meghatározott válaszadási határidővel. Mindazonáltal a bírósági döntés a válasz nélkül is meghozható, amennyiben a kereset állításai önmagukban megbízható alapot képeznek a döntésnek.

69. A 73. szakasz értelmében a bíróság az ügy érdemében ítélettel határoz. Amennyiben helyt ad a felperes keresetének, a bíróság kötelezi az alperest, hogy tartózkodjon a jogsértő magatartástól, vagy, amennyiben szükséges, elrendeli a *restitution in integrum*-ot.

70. A 74. szakasz értelmében a „jogellenes aktus elleni keresetet” követő eljárásban a bíróságok *mutatis mutandis* alkalmazzák a Polgári perrendtartást.

E. Az állampolgári köteleességekről szóló törvény

9. A 2006. január 1-jén hatályba lépett, az 1978-as kötelezettségekről szóló törvényt hatályon kívül helyező állampolgári köteleességekről szóló törvény (*Zakon o obveznim odnosima*, Hivatalos Közlöny, nos. 35/2005 és 41/2008) releváns rendelkezései a következők:

Személyiségi jogok

19. szakasz

„(1) Minden természetes és jogi személynek joga van jogszabályban meghatározottak szerint személyiségi jogai (*prava osobnosti*) védelméhez.

(2) Jelen törvény alkalmazásában a személyiségi jogok az élethez, a fizikai és szellemi egészséghez, a jó hírnévhez, becsülethez, emberi méltósághoz, névhez, magánszférához és családi élethez, szabadsághoz, stb. való jogok.

(3) A jogi személyeket is megilletik az előbb említett személyiségi jogok, azok kivételével, melyek csak természetes személyeket illethetnek meg, így különösen a jó hírnévhez és becsülethez, névhez és a társaság nevéhez, üzleti titokhoz, a vállalkozás szabadságához, stb. való jog.”

1046. szakasz

„A sérelem...a személyiségi jogok megsértése (nem vagyoni kár).”

A személyiségi jogok megsértésétől való elállásra irányuló kérelem**1048. szakasz**

„Bárki kérheti a bíróságtól vagy a hatáskörrel rendelkező hatóságtól, hogy bocsásson ki a személyiségi jogait sértő cselekményt megszüntető végzést és szüntesse meg a jogsértés következményeit.”

Vonatkozó esetjog

10. Azzal kapcsolatban, hogy természetes személyek mely jogait kell személyiségi jognak tekinteni azokon kívül, melyet az állampolgári kötelezettségekről szóló törvény felsorol, fel kell hívni a figyelmet arra, hogy csak a következők minősültek személyiségi jognak a horvát bíróságok gyakorlatában: az élethez való jog, a fizikai és szellemi integritáshoz való jog (egészség), személyes szabadsághoz való jog, a jó hírnév és becsület védelme, a magán- és családi élet védelme, levéltitok és személyes iratok védelme, a személyiség (különösen a képmás, hang és név) védelme, és a szerzői jogok.

73. Az Alkotmánybíróság 2008. április 23-án kelt U-III-1437/2007. számú határozatának, mely a személyiségi jogokkal kapcsolatos kártérítéssel foglalkozott, a releváns részei a következők:

“...

Az állampolgári kötelezettségekről szóló törvény 1046. szakasza meghatározza a nem vagyoni kárt, mint a személyiségi jogok sérelmét. Másképpen kifejezve, a személyiségi jogok sérelme nem vagyoni kárhoz vezet.

Az állampolgári kötelezettségekről szóló törvény 19(2) szakasza definiálja a Törvény alkalmazásában a személyiségi jogokat: az élethez való jogot, a fizikai és szellemi egészséghez való jogot, a jó hírnév, a becsület, az emberi méltóság és a név védelmét, a magán- és családi életvédelmét, a szabadságot, és más aspektusokat.

...ebből az következik, hogy jelen ügyben az emberi, alkotmányos és személyes értékek sérültek, mert a kérelmező olyan fogvatartási körülmények között volt, melyek összeegyeztethetetlenek a büntetések végrehajtásáról szóló törvényben meghatározott mércékkel és az Alaptörvény 25. § 1 bekezdésében található jogi mércével. Ezen okból a bíróságok kötelesek kártérítést megítélni a kérelmező méltóságát ért sérelem miatt.

...”

F. A diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény

11. A diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény (*Zakon o suzbijanju diskriminacije*, Hivatalos Közlöny no. 85/2008) a következőképpen rendelkezik:

1. szakasz

„(1) Jelen törvény védi és előmozdítja az egyenlőséget, mint a Horvát Köztársaság alkotmányos rendjének legnagyobb értékét; megteremti az esélyegyenlőség feltételeit,

és szabályozza a faji vagy etnikai származáson vagy bőrszínen, nemen, anyanyelven, valláson, politikai vagy egyéb meggyőződésen, nemzeti vagy társadalmi származáson, anyagi helyzeten, szakszervezeti tagságon, iskolázottságon, társadalmi helyzeten, házassági vagy családi állapoton, életkoron, egészségi állapoton, rokkantságon, genetikai örökségen, nemi identitáson, annak megvallásán vagy szexuális orientáción alapuló diszkrimináció elleni védelmet.

(2) Jelen törvényt alkalmazásában diszkrimináció bármely személy vagy közeli hozzátartozójának hátrányos helyzetbe hozása a jelen szakasz (1) bekezdésében meghatározott alapon.”

8. szakasz

„Jelen törvényt minden állami szerv tekintetében alkalmazni kell, ... mind jogi, mind magánszemélyekre...”

16. szakasz

„Bárki, aki úgy véli, hogy jogai diszkrimináció következtében sérültek, jogi védelmet kereshet egy olyan eljárásban, melynek fő tárgya az említett jog meghatározása, és jelen törvény 17. szakasza szerinti jogvédelmet is kérhet.”

17. szakasz

„Az, aki állítása szerint jelen törvény szerinti diszkrimináció áldozata volt, a következő keresettel élhet, és kérheti

1. annak megállapítását, hogy az alperes megsértette a felperes egyenlő bánásmódhoz való jogát, vagy, hogy az alperes aktusa vagy mulasztása a felperes egyenlő bánásmódhoz való jogának megsértéséhez vezethet (diszkrimináció elismerésére vonatkozó kérelem);

2. az (alperes) eltiltását az érintett aktusoktól, melyek sértik vagy sérthetik a felperese egyenlő bánásmódhoz való jogát, vagy egy olyan intézkedés iránti végzés kiadását, melynek célja a diszkrimináció vagy következményeinek megszüntetése (diszkrimináció megtiltása vagy megszüntetése iránti kérelem);

3. a jelen törvényben védett jogok megsértésével okozott vagyoni és nem vagyoni kár megtérítését (kártérítési kérelem);

4. annak elrendelését, hogy az egyenlő bánásmód követelményének megsértését megállapító ítéletet tegyék közzé a médiában az alperes költségén.

...”

III. AZ EURÓPA TANÁCS VONATKOZÓ DOKUMENTUMAI

A. Miniszteri Bizottság

12. A Miniszteri Bizottság Rec(2004)10 sz. ajánlása a tagországoknak a mentális problémákkal küzdő személyek emberi jogainak és méltóságának védelméről (a Miniszteri Bizottság elfogadta 2004. szeptember 22-én, a Miniszterhelyettesek 896. ülésén) vonatkozó rendelkezései a következők:

„....

Tekintettel különösen:

...

– az 1950. november 4-ei, az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményre és az egyezmény által az alkalmazására létrehozott szervekre

...

II. Fejezet– Általános rendelkezések

3. cikk – Diszkriminációtilalom

1. Az értelmi fogyatékoságon alapuló bármilyen diszkrimináció tilos.
2. A Tagállamoknak megfelelő lépéseket kell tenniük annak érdekében, hogy megszüntessék az értelmi fogyatékoságon alapuló diszkriminációt.

4. cikk– Polgári és politikai jogok

1. Az értelmi fogyatékosággal élőket megilleti az összes polgári és politikai jog.
2. Bármilyen korlátozása ezen jogoknak összhangban kell legyen az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezménnyel, és nem szabad pusztán azon alapulnia, hogy az érintett értelmi fogyatékos.

...

7. cikk – Értelmi fogyatékos sérülékeny személyek védelme

1. A Tagállamoknak biztosítaniuk az értelmi fogyatékos sérülékeny személyeket védő mechanizmusokat, különös tekintettel azokra, akik nem képesek a beleegyezésre vagy nem képesek emberi jogaik sérelmét megakadályozni.
2. A jognak a szükséges mértékben eszközöket kell kínálnia az értelmi fogyatékosággal élők gazdasági érdekeinek védelmére.

...”

13. A Miniszteri Bizottság Rec(2206)5 számú ajánlása a tagországok számára az Európa Tanács Akciótervéről, amely a fogyatékos emberek jogainak érvényesítését, társadalomban való teljes körű részvételük előmozdítását segíti elő a fogyatékos emberek életminőségének javításával Európában a 2006–2015 közötti időszakban (a Miniszteri Bizottság elfogadta 2006. április 5-én a Miniszterhelyettesek961. ülésén) vonatkozó rendelkezései a következők:

“...

Felidézve az Emberi jogok és alapvető Szabadságok védelméről szóló egyezményt (ETS No. 5);

...

3.12. 12. akcióterület: Jogi védelem

3.12.1. Bevezetés

A fogyatékos embereknek joga, hogy a törvény előtt mindenütt egyenrangú személyként ismerjék el őket. Amennyiben ezen joguk gyakorlásában támogatásra van szükségük, akkor a tagállamoknak biztosítani kell ennek a folyamatnak a megfelelő jogi védelmét.

A fogyatékos személyek heterogén csoportot képeznek, azonban kisebb vagy nagyobb mértékben mindannyiuknak szüksége van kiegészítő védelemre, hogy jogaikat teljes körűen élvezhessék, illetve, hogy a többi állampolgárral azonos feltételekkel vehessenek részt a társadalom életében.

Azt, hogy a jogaiknak a többi állampolgáréval azonos feltételekkel való gyakorlása szempontjából a fogyatékos személyek helyzete külön figyelmet érdemel, megerősítik azok a kezdeményezések is, amelyek e téren nemzeti és nemzetközi szinten eddig történtek.

A fogyatékos személyek esélyegyenlőségének biztosítását célzó kormánypolitikának a diszkrimináció tilalmának elvén kell alapulnia. A jogi intézményrendszerhez való hozzáférés minden demokratikus társadalomban alapvető állampolgári jog, azonban e téren a fogyatékos emberek gyakran ütköznek akadályba, ilyen például a nem akadálymentes épített környezet. Ez a tény intézkedések meghozatalát és egyéb támogató lépések megtételét igényli, beleértve a fogyatékosügyi kérdések iránti tudatosság erősítését a jogi szakmát gyakorlók körében.

3.12.2. Általános célok

- i. biztosítani, hogy a fogyatékos személyek a többi állampolgárral azonos feltételekkel férjenek hozzá az igazságszolgáltatás különféle formáihoz;
- ii. védelmezni és elősegíteni, hogy a fogyatékos személyek a többi állampolgárral azonos feltételek mellett élvezhessék az összes őket megillető emberi jogot és az alapvető szabadságjogokat.

3.12.3. A tagállamok konkrétakciói

- i. Biztosítani kell a diszkriminációval szembeni védelmet konkrét jogi intézkedések és testületek létrehozása, beszámolási eljárás és jogorvoslati mechanizmusok révén;
- ii. biztosítani kell, hogy a fogyatékos emberekkel szembeni diszkriminációt eredményező rendelkezéseket a jogalkotásból kiiktassák;
- iii. elő kell segíteni, hogy a rendészeti alkalmazottak, a közhivatalnokok, az igazságügyi és orvosi személyzet tagjai emberi jogi és fogyatékosügyi (hazai és nemzetközi) témákban felkészítést kapjanak;
- iv. bátorítani kell az olyan civil érdekképviselői hálózatok létrejöttét, amelyek a fogyatékos személyek emberi jogainak védelméért dolgoznak;
- v. biztosítani kell, hogy a fogyatékos emberek a társadalom többi tagjával egyenlő eséllyel férhessenek hozzá az igazságszolgáltatás teljes rendszeréhez oly módon, hogy garantálják számukra az információhoz és a kommunikációhoz való hozzáférés jogát;
- vi. megfelelő támogatást szükséges nyújtani azoknak az embereknek, akik jogaik gyakorlása során nehézségekbe ütköznek. Biztosítani kell azt is, hogy a támogatás mértéke megfelelő arányban álljon annak szükségességével.

...

3.13. 13. akcióterület: Erőszakkal és visszaéléssel szembeni védelem

3.13.1. Bevezetés

Az erőszak és visszaélés bárki ellen követik is el, elfogadhatatlan. A társadalomnak kötelessége biztosítani, hogy az egyének, különös tekintettel a legsebezhetőbbekre, a visszaéléssel szemben védelemben részesüljenek.

Bizonyos jelek arra utalnak, hogy fogyatékos emberekkel szemben gyakrabban követnek el visszaélést vagy erőszakot, mint a társadalom többi tagjával szemben, valamint, hogy az ilyen cselekmények aránya magasabb a fogyatékos nők, különösen a súlyos fogyatékos nők esetében. A súlyos fogyatékos nőket érintő ilyen cselekmények aránya messze meghaladja a nem fogyatékos nők körében elkövetett hasonló cselekmények arányát. Ezek a visszaélések előfordulhatnak intézményekben, különféle ellátási formákban és helyzetekben, beleértve a családi környezetet is. A bűncselekményeket okozhatják idegenek, illetve a bántalmazottak által ismert személyek; a visszaélés különböző formákat ölthet, úgymint a verbális bántalmazás, erőszakos cselekmények, vagy az alapvető szükségletek kielégítésének megtagadása.

Bár a kormányok nem garantálhatják, hogy ilyen cselekmények egyáltalán nem fognak előfordulni, azonban mindent meg kell tenniük, hogy elejét vegyék, valamint, hogy a lehető leghatározottabb védelmet biztosítsák ellenük. A megelőzés sokféle módon segíthető elő, különösen az oktatás eszközeivel, amelyek támogathatják az emberi jogok védelmének tiszteletben tartását, a visszaélés eseteinek tudatosítását, az előfordulások számának csökkentését. Az erőszakot vagy visszaélést elszenvedett fogyatékos személyeknek hozzáférést kell biztosítani a megfelelő támogatásokhoz. Olyan rendszerre van szükségük, amelyben bizalmuk lehet, és bátran jelenthetik a visszaélések előfordulását, amelynek nyomán megfelelő intézkedésekre is számíthatnak, beleértve a személyre szabott támogatást. Ezekhez a rendszerekhez olyan szakemberekre van szükség, akik megfelelően képzettek és képesek arra, hogy a visszaélést felismerjék, majd kellő módon reagáljanak is rá.

Jóllehet az utóbbi években végeztek már hasonló kutatásokat, az azonban világos, hogy további ismeretekre van szükség a megfelelő stratégia és a legjobb gyakorlat kialakításához.

3.13.2. Általános célok

i. Olyan diszkrimináció-ellenes és az emberi jogokat támogató keretek létrehozása, amelyben lehetséges a fogyatékos emberek védelmét szolgáló, az erőszak és a visszaélés elleni fellépést támogató tevékenység;

ii. biztosítani, hogy a fogyatékos emberek hozzáférhessenek az erőszak és a visszaélés áldozatait támogató szolgáltatásokhoz, támogatási rendszerekhez.

3.13.3. A tagállamok konkrétakciói

i. A szükséges szakpolitikák és jogi eszközök hatékony alkalmazása révén megfelelő védelmi mechanizmusok létrehozása a fogyatékos emberek számára az erőszakkal és visszaélésekkel szemben;

ii. elő kell segíteni, hogy a fogyatékos emberek olyan képzésekhez férjenek hozzá, amelyek segítségével csökkenthető az erőszak és a visszaélés kockázata; ilyenek például az önvédelmi és az aktív részvételt támogató tanfolyamok;

iii. olyan eljárásrendek, intézkedések és útmutatók megalkotása, amelyek segítségével javítani lehet az erőszak és visszaélés azonosítását és biztosítani lehet, hogy az elkövetők elleni lépéseket megtegyék, beleértve a jogorvoslatot és a lelki problémákkal kapcsolatos tanácsadást;

iv. biztosítani kell, hogy az erőszak és visszaélés fogyatékos áldozatai, beleértve a családon belüli bántalmazás elszenvedőit, hozzáférhessenek a megfelelő segítő szolgáltatásokhoz, beleértve a jogorvoslat lehetőségét is;

v. meg kell akadályozni, illetve fel kell lépni az erőszak, a kegyetlen bánásmód és visszaélés minden formája ellen a családok támogatása, a társadalmi tudatformálás és az oktatás eszközei révén, valamint az érintett felek párbeszédének és együttműködésének elősegítésével;

vi. támogatni kell, az információnyújtás és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása révén a fogyatékos embereket, különösen a nőket és családjaikat a visszaélésekkel szemben;

vii. biztosítani kell, hogy visszaélés esetén a pszichiátriai létesítményekben, szociális otthonokban, árvaházakban és egyéb intézményi keretek között élő fogyatékos emberek számára megfelelő, a bántalmazás elleni védelmet biztosító rendszerek álljanak rendelkezésre;

viii. biztosítani kell, hogy a fogyatékos emberek ellátására specializálódott intézményekben és a többségi segítő szolgáltatások keretei között dolgozó személyzet minden tagja megfelelő felkészítésben részesüljön;

ix. el kell készíteni a rendőrség és az igazságszolgáltatás dolgozóit arra, hogy képesek legyenek felvenni a fogyatékos emberek vallomásait és a visszaélésekkel érdemben tudjanak foglalkozni;

x. tájékoztatni kell a fogyatékos embereket arról, hogyan kerülhetik el, ismerhetik fel, és jelenthetik az erőszakot és a visszaélést;

xi. hatékony lépéseket kell tenni jogi, adminisztratív, igazságszolgáltatási és egyéb területeken, amelyek komoly szankciókat vonnak maguk után, átláthatók és a civil társadalom által ellenőrizhetők, annak érdekében, hogy megelőzhető legyen a fogyatékos emberekkel szembeni testi és lelki erőszak, visszaélés, elhanyagolás, hanyag bánásmód, helytelen bánásmód, kizsákmányolás vagy emberrablás;

...”

14. A ResAP(2005)1 számú, a fogyatékos felnőtteknek és gyermekeknek a visszaélés elleni védelméről szóló határozat (elfogadta a Miniszteri Bizottság 2005. február 2-án a Miniszterhelyettesek 913. ülésén) vonatkozó részei a következők:

”...

I. A visszaélés definíciója

1. Jelenhatározat alkalmazásában visszaélés minden olyan cselekmény vagy mulasztás, mely sérülékeny személy emberi jogainak, állampolgári szabadságainak, fizikai és szellemi integritásának, méltóságának, általános jólétének megsértését eredményezi, legyen az szándékos vagy gondatlan, ideértve a szexuális kapcsolatokat és a pénzügyi tranzakciókat, melyekbe az érintett nem egyezett bele vagy nem tudott érvényesen beleegyezni, vagy amelyek szándékosan kizsákmányolóak. A visszaélések alapszintje változatos formákat ölthet:

a. fizikai erőszak, ideértve testi fenytést, fogva tartást – ideértve az otthontartást vagy ki nem engedést, gyógyszer túl- vagy félreadagolást, orvosi kísérletekben vagy invazív kutatásban való részvételt beleegyezés nélkül és pszichiátriai betegek jogtalan fogva tartását;

b. szexuális zaklatás és kizsákmányolás, ideértve a nemi erőszakot, szexuális agressziót, szemérem elleni erőszakot, szeméremsértést, kényszerített részvételt pornográfiában és prostitúcióban;

c. pszichológiai fenyegetés és sérülés, általában szóbeli támadással, korlátozással, elkülönítéssel, visszautasítással, megfélemlítéssel, zaklatással, megalázással, vagy büntetéssel vagy elhagyással fenyegetéssel, érzelmi zsarolással, önkényeskedéssel, felnőtt státusz megtagadásával és a fogyatékossggal élő infantilizálásával, és az egyéniség, szexualitás és a képzés, szórakozás és sport megtagadásával;

...

3. Ezek a támadások arányos választ igényelnek – olyat, mely nem ellentétes a fogyatékossggal élő személyek jogszerű döntéseivel, de amely elismeri a sérülékenységet és a kizsákmányoltságot. A „visszaélés” kifejezés tehát az ügyek széles skálájára utal, amibe beletartoznak bűncselekmények, a szakmai etikai szabályok megsértése, az elfogadott irányelveken kívül eső gyakorlatok és súlyosan nem megfelelő gondoskodás. Következésképpen az azt szolgáló intézkedések, hogy megelőzzék és válaszoljanak a visszaélésekre, a hatóságok és szereplők széles rétegét érintik, ideértve a rendőrséget, a büntető igazságszolgáltatást, a szolgáltatást nyújtókat szabályozó kormányzati szerveket és szakmákat, a tanácsadó szervezeteket és a betegtanácsokat, valamint a szolgáltatókat és a tervezőket.

II. Elvek és intézkedések fogyatékossggal élő felnőttek és gyermekek visszaélésektől való megóvására

1. Emberi jogok védelme

A tagállamoknak kötelessége védeni minden állampolgáruk emberi jogait és alapvető szabadságait. Biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossggal élők legalább olyan mértékben védettek legyenek, mint más polgárok.

A tagállamoknak el kell ismernie, hogy a visszaélés emberi jogi sérelem. A fogyatékossggal élő személyeket meg kell védelmezni a szándékos és/vagy elkerülhető sérelmekről, legalább olyan mértékben, mint más polgárokat. Azokban az esetekben, amikor a fogyatékossggal élő személyek különösen sérülékenyek, további intézkedéseket kell tenni biztonságuk szavatolása érdekében.

2. A fogyatékossggal élő személyek beilleszkedése

A tagállamoknak el kell ismerni, hogy a fogyatékossggal élő személyek mint hazájuk állampolgárai jogainak védelme az állam kötelessége.

A tagállamoknak küzdeni kell a fogyatékossggal élő személyek diszkriminációja ellen, aktívan elő kell segíteniük az ez ellen való küzdelmet, és biztosítaniuk kell a fogyatékossggal élő személyek beilleszkedését a közösségük szociális-gazdasági életébe.

A tagállamoknak el kell ismerniük, hogy a fogyatékossggal élő személyeknek joguk van az emberi méltósághoz, az egyenlő esélyekhez, a saját bevételhez, munkához, elfogadáshoz és a szociális életbe való integrációhoz, ideértve a

hozzáférhetőséget, az egészségügyi ellátást, valamint az egészségügyi funkcionális rehabilitációt.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élők védelmet élveznek – legalább olyan mértékben, mint más állampolgárok – amikor bármilyen szolgáltatást vesznek igénybe.

3. Visszaélések megelőzése

A tagállamoknak növelniük kell a tudatosságot, támogatni a nyílt vitát, fejleszteni a tudást és előmozdítani az oktatást és a szakemberek képzését.

A tagállamoknak bátorítaniuk kell a hatóságok és szervezetek közötti együttműködést olyan intézkedések azonosításával, melyek megelőzik a visszaéléseket, illetve elősegítik a visszaélések megelőzését és jelentését és az áldozatok támogatását.

A tagállamoknak a szakembereket és az ellátási körülményeket érintő szttenderdekkel és előírásokkal kapcsolatos jogszabályokat kell megalkotni, végrehajtani és ellenőrizni, annak érdekében, hogy a cselekmény vagy mulasztás okán bekövetkező, fogyatékossgal élő személyeket érő visszaélések esélyét csökkenti.

4. Jogi védelem

A tagállamoknak biztosítaniuk kell a büntető igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, és jogorvoslatot és/vagy kártérítést kell nyújtani legalább a más állampolgárokkal megegyező mértékben azoknak a fogyatékossgal élők személyeknek, akik visszaélés áldozatai voltak. Amennyiben szükséges, további segítséget kell nyújtani a fogyatékossgal élő személyeknek a fizikai vagy egyéb akadályok leküzdéséhez.

Azok a fogyatékossgal élő személyek, akiknek jogait meg kell védeni, a polgári jog szerint kérelmezőnek minősülnek. A tagállamoknak ezért biztosítaniuk kell, hogy a büntető igazságszolgáltatásban dolgozók a fogyatékossgal élő személyeket diszkrimináció nélkül kezeljék, oly módon, mely garantálja számukra az egyenlő esélyt állampolgári jogaik gyakorlására.

...”

B. Parlamenti Közgyűlés

15. A Parlamenti Közgyűlés 1642(2009) határozatának a fogyatékossgal élők hozzáféréséről a teljes és aktív részvételhez a társadalomban (melyet 2009. január 26-án fogadtak el) vonatkozó részei a következők:

„1. Több mint tízből egy ember szenved a fogyatékossgal valamilyen formájától, összesen világszerte 650 millió ember, egyedül Európában egy még nagyobb százalékot kitevő 200 millió személy. Összefüggés van a kor és a fogyatékossg között: ahogy a népesség öregszi és az egészségügyi ellátás fejlődik, a fogyatékossgal élő személyek száma Európában növekszi és növekedni fog.

2. A Parlamenti Közgyűlés emlékeztet arra, hogy az Európa Tanács Európai Egyezménye az Emberi Jogokról (ETS No. 5) mindenkit véd, ideértve a fogyatékossgal élőket is, és hogy a módosított Európai Szociális Charta (ETS No. 163) 15. cikke kifejezetten garantálja a fogyatékossgal élők jogát a függetlenséghez,

a társadalmi integrációhoz és a közösség életében való részvételhez. Egy még újabb és nagyon várt dokumentum, az Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 2008. május 8-án hatályba lépett. A Közgyűlés üdvözli ezt a dokumentumot, amely részletes leírást ad a fogyatékossgal élő személyek – ideértve a gyerekek – jogairól, és bizonyosan hozzá fog járulni a hozzáállás megváltozásához, mely szükséges a fizikai és értelmi fogyatékossgal élő személyek helyzetének javulásához.

3. A Közgyűlés rögzíti, hogy a gyakorlatban a fizikai vagy értelmi fogyatékossgal élő személyek jogaikhoz a fogyatékossgal nem élő személyekkel azonos módon való hozzáférése gyakran csak vágyálom, és nem bizonyul megfelelőnek. A Közgyűlés ezért üdvözli az Európa Tanács 2006–2015-re szóló Fogyatékossgügyei Akciótervének (a Miniszteri Bizottság Rec(2006)5 számú ajánlása) elkészítését, mely elősegíti a jogérvényesítést és a fogyatékossgal élő személyek részvételét a társadalomban; nagymértékben támogatja, hogy gyakorlati megoldásokat lehessen találni azokra a legfontosabb és leggyakoribb problémákra, melyekkel a fogyatékossgal élő személyek találkoznak, hogy erősíteni lehessen az esélyegyenlőséget, és amely támogatja azokat az intézkedéseket, melyek a fogyatékossgal élő személyek helyzetének javítását célozzák az élet minden területén.

...

18. Amíg a társadalom hozzáállása, előítéletessége és berögzült gondolkodásmódja marad a fő akadály a fogyatékossgal élő személyek jogokhoz való hozzáféréseinek és teljes és aktív részvételüknek a társadalomban, a Közgyűlés felhívja a tagállamokat, hogy:

18.1. indítsanak kampányokat, melyek felhívják a közfigyelmet a fogyatékossgal kapcsolatos kérdésekre és információt szolgáltatnak róluk;

18.2. tegyenek jogi lépéseket és büntetőjogi eszközökkel büntessék a fogyatékossgal élő személyeket érintő diszkriminatív gyakorlatot és elfogadhatatlan attitűdöt, különös tekintettel a visszaélésekre, akár egyes egyének követik el, akár egészségügyi intézményekben történnek;

18.3. terjesszék a jó gyakorlat példáit a mindennapi élet minden területén, hogy világossá tegyék – mindenkinek, de elsősorban a fiataloknak – ezen kérdés kiterjedését a civil társadalomban, illetve a munka és az oktatás világában;

18.4. biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek teljes és aktív részvételét ezekben az eljárásokban.

...”

IV. AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE VONATKOZÓ DOKUMENTUMAI

16. A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (melyet Horvátország 2007. július 1-jén ratifikált és 2008. május 3-án lépett hatályba) releváns részei a következők:

1. cikk - Cél

„A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi

fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.

Fogyatékossgal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.

4. cikk – Általános kötelezettségek

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossgal alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében;

...”

5. cikk – Egyenlőség és hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség

„1. A részes államok elismerik, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre.

2. A részes államok megtiltanak a fogyatékossgal alapján történő bárminemű hátrányos megkülönböztetést, és minden téren biztosítják a fogyatékossgal élő személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet.

3. Az egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az ésszerű alkalmazkodást.

4. A fogyatékossgal élő személyek tényleges egyenlőségének előmozdításához és eléréséhez szükséges különleges intézkedések a jelen Egyezmény értelmében nem tekintendők hátrányos megkülönböztetésnek.”

8. cikk – A tudatosság növelése

„1. A részes államok vállalják, hogy azonnali, hatékony és megfelelő intézkedéseket foganatosítanak:

a) a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos tudatosság társadalmi szinten történő növelése érdekében, beleértve a családot is, és elősegítik a fogyatékossgal élő személyek jogainak és méltóságának tiszteletét;

b) az élet minden területén küzdenek a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos sztereotípiák, előítéletek és ártalmas gyakorlatok ellen, beleértve a nemmel és életkorral kapcsolatosakat is;

c) elősegítik a fogyatékossgal élő személyek képességeire és hozzájárulására vonatkozó tudatosság növelését.

2. Az e célt szolgáló intézkedések a következők:

a) hatékony társadalmi tudatosság formálását célzó kampányok kezdeményezése és támogatása:

(i) a fogyatékossgal élő személyek jogai iránti fogékonyságra való nevelés,

(ii) a fogyatékossgal élő személyek pozitív megítélésnek támogatása és a nagyobb társadalmi tudatosság előmozdítása,

(iii) a fogyatékossgal élő személyek szakértelmének, érdemeinek, képességei, valamint a munkahelyi és a munkaerő-piaci hozzájárulásuk elismerésének elősegítése;

b) a fogyatékossgal élő személyek jogait tiszteletben tartó magatartásforma tudatosításának támogatása az oktatás minden szintjén, ideértve az egészen kiskorú gyermekeket is;

c) a média ösztönzése arra, hogy a fogyatékossgal élő személyeket a jelen Egyezmény céljával megegyező módon ábrázolják;

d) a fogyatékossgal élő személyekkel és jogaikkal kapcsolatos tudatosság-növelő képzési programok előmozdítása.”

15. cikk – A kínzás és más kegyetlen, embertelen, vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma

„1. A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása mindenki vel szemben tilos. Különösen nem végezhető orvosi vagy tudományos kísérlet senkin, a személy szabadon megtett hozzájárulása nélkül.

2. A részes államok minden hatékony jogi, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más intézkedést megtesznek annak megakadályozására, hogy a fogyatékossgal élő személyekkel szemben – másokkal azonos alapon – kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést alkalmazzanak.”

16. cikk – Mentesség a kizsákmányolástól, erőszaktól és visszaélésektől

„1. A részes államok megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási, társadalmi, oktatási és más intézkedést a fogyatékossgal élő személyek otthoni és nem otthoni védelmére mindenfajta kizsákmányolás, erőszak és visszaélés ellen, beleértve ezek nemi alapú vonatkozásait is.

2. A részes államok megtesznek továbbá minden szükséges intézkedést a kizsákmányolás, erőszak és visszaélés minden formájának megelőzése céljából, többek között a nemnek és életkornak megfelelő segítségnyújtásnak és támogatásnak a fogyatékossgal élő személyek, családtagjaik és gondozóik számára történő biztosításával, beleértve a tájékoztatás és képzés nyújtását a kizsákmányolás, erőszak és visszaélés eseteinek megelőzéséről, felismeréséről és bejelentéséről. A részes

államok életkornak, nemnek és fogyatékoságnak megfelelő védelmi szolgáltatásokat biztosítanak.

3. A kizsákmányolás, erőszak és visszaélés valamennyi formája előfordulásának megelőzése érdekében a részes államok biztosítják, hogy a fogyatékosággal élő személyek számára kialakított lehetőségeket és programokat független hatóságok hatékonyan nyomon követik.

4. A részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést a kizsákmányolás, erőszak vagy visszaélés áldozatává vált, fogyatékosággal élő személyek fizikai, kognitív és pszichológiai felépülésének, rehabilitációjának és társadalmi újrabeilleszkedésének előmozdítására, beleértve védelmi szolgáltatások nyújtását is. Az ilyen felépülés és újrabeilleszkedés olyan környezetben történik, amely elősegíti a személy egészségének, jólétének, önbecsülésének, méltóságának és autonómiájának helyreállítását, és figyelembe veszi a nem és életkor szerinti igényeket.

5. A részes államok hatékony jogszabályokat és politikákat – a nő- és gyermekközpontú jogszabályokat és politikákat is beleértve – léptetnek életbe a fogyatékosággal élő személyekkel szemben elkövetett kizsákmányolás, erőszak és visszaélés eseteinek azonosítására, vizsgálatára és – adott esetben – bíróság elé vitelére.”

17. cikk – Az egyén integritásának védelme

„Minden fogyatékosággal élő személynek másokkal azonos alapon joga van fizikai és mentális integritásának tiszteletben tartására.”

A JOG

I. AZ EGYEZMÉNY 2., 3. ÉS 8. CIKKEINEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

17. A kérelmezők állítása szerint az állami hatóságok nem védték meg őket megfelelően a környékbeli gyerekek zaklatásától. Állításukat az Egyezmény 2., 3. és 8. Cikkére alapították, melyek lényeges részei a következőképpen szólnak:

2. Cikk

„1. A törvény védi mindenkinek az élethez való jogát. Senkit nem lehet életétől szándékosan megfosztani, kivéve, ha ez halálbüntetést kiszabó bírói ítélet végrehajtása útján történik, amennyiben a törvény a bűncselekményre ezt a büntetést rendeli.

...”

3. Cikk

„Senkit nem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

8. Cikk

„1. Mindenkinnek joga van arra, magánéletét ... tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

A. Elfogadhatóság

1. A felek érvei

(a) A Kormány előadásai

18. A Kormány úgy vélte, hogy a 2. és 3. Cikk nem alkalmazható a jelen ügy körülményeire. A 2. Cikk tekintetében a Kormány úgy érvelt, hogy a kérelmezők élete soha semmilyen veszélyben nem forgott. A 3. Cikk tekintetében a Kormány előadta, hogy a zaklatás a szükséges súlyosságot nem érte el, hiszen az többnyire szóbeli volt és az első kérelmező által 2009. április 4-én elszenvedett sérülés enyhe volt. A Kormány ugyancsak előadta, hogy az első kérelmező kifejezte az iránti vágyát, hogy körbesétáljon a környéken, ami azt mutatta, hogy az események nem rázták meg.

82. A Kormány továbbá úgy érvelt, hogy a kérelmezők nem merítették ki az összes hazai jogorvoslatot. A Kormány álláspontja szerint a kérelmezők kártérítés iránti keresetet nyújthattak volna be az érintett gyerekek és szüleik, valamint a gyerekek iskolája és egyéb hatóságok ellen. Továbbá, a kérelmezők szabálysértési eljárást kezdeményezhettek volna a gyerekek szülei ellen. Ugyancsak élhettek volna a közigazgatási jogvitáról szóló törvény alapján „jogellenes aktus elleni keresettel” az érintett hatóságok ellen. Az ilyen kereset nyomán indult eljárásban a hatáskörrel rendelkező bíróságnak sürgősséggel kell eljárnia. A keresetnek helyt adó ítéletben a bíróság megtiltana minden további jogellenes cselekményt. Az ítéletet a feleknek történt kézbesítés után három nappal végre kellene hajtani.

83. A 2010. április 10-ei és május 13-ai eseményekkel kapcsolatban a Kormány kifejtette, hogy az állítólagos elkövetők, P.B. és Z.B. tizennégy évesek és így büntetőjogilag felelősségre vonhatók voltak. Minthogy a nyomozás még folyt, bármilyen ezzel kapcsolatos, az eseményekre vonatkozó panasz idő előtti.

(b) A kérelmezők előadásai

19. A kérelmezők válaszukban fenntartották, hogy folyamatos zaklatásnak voltak kitéve, mely kiterjedt az első kérelmező elleni fizikai erőszakra és szóbeli erőszakra mindkét kérelmező ellen. Ez a zaklatás megzavarta a mindennapi életüket és jelentős szintű állandó feszültséget és

szenvedést okozott, különös tekintettel az első kérelmező egészségi állapotára. A kérelmezők úgy érveltek, hogy a folyamatos jellegű zaklatás és visszaélés elérte az Egyezmény 3 és 8. Cikke által megkövetelt intenzitást és az Egyezmény 2. Cikke szintén alkalmazható volt, tekintettel az első kérelmező elleni erőszak eszkalálódására, valamint figyelembe véve különös sérülékenységet, és annak – a fogyatékossgal élő személyek elleni gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos kutatások által is igazolt – valószínűségét, hogy amennyiben felderítetlen marad, az alacsony szintű zaklatás teljes erőszakba fordul át, és extrém körülmények között akár halált vagy súlyosan embertelen bánásmódot is eredményezhet.

85. A hazai jogorvoslatok kimerítésével kapcsolatban a kérelmezők előadták, hogy a nemzeti jogrendszer nem biztosított semmilyen jogorvoslatot a fogyatékossgal élő személyeket érintő gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatban, amit alátámaszt az is, hogy a Kormány nem utalt semmilyen releváns esetjogra, mely alátámasztotta volna állítását a hivatkozott jogorvoslat elérhetősége és hatékonysága tekintetében.

86. A közigazgatási jogvitáról szóló törvény 67. szakasza szerinti, a hatóságok ellen jogellenes aktus miatti keresetindítás lehetőségével kapcsolatban a kérelmezők kifejtették, hogy e jogorvoslat elfogadhatósági kritériumai – például, hogy a jogellenes aktusnak az Alkotmányt is sértenie kell, és hogy ennek a jogorvoslatnak az utolsó lépésnek kell lennie, valamint, hogy a jogsértésnek a kereset benyújtásakor még folyamatban lévőnek kell lennie – a jelen ügyben nem teszik hatékonnyá ezt az eljárást.

87. Az érintett gyerekek szülei ellen indítandó kártérítési keresettel kapcsolatban a kérelmezők úgy érveltek, hogy a Bíróság Horvátország elleni ügyekben már kimondta, hogy a magánszemélyek fizikai integritása elleni támadásoktól való elrettentéshez hatékony büntetőjogi mechanizmusok kellenek, melyek megfelelő védelmet nyújtanak ebben a tekintetben (hivatkozták a *Sandra Janković v. Horvátország* ügyet, no. 38478/05, § 36, 2009. március 5.)

88. A szabálysértési eljárásokkal kapcsolatban a kérelmezők előadták, hogy azok csak a köznyugalom és közrend elleni szabálysértésekre vonatkoztak, és ezért ez a jogorvoslat nyilvánvalóan elégtelen lett volna a kérelmezők fizikai és lelki integritását ért sérülés orvoslására.

89. A Kormány azon állításával kapcsolatban, hogy a kérelem idő előtti a 2010. április 10-ei és május 13-ai események vonatkozásában, minthogy az ezekkel az eseményekkel kapcsolatos nyomozás még mindig folyik, a kérelmezők úgy reagáltak, hogy ők sohasem kaptak hivatalos információt arról, hogy az ügyben nyomozás indult volna, és még ebben az esetben is indokolatlan késedelem figyelhető meg a hatóságok eljárásában. Továbbá, a nyomozás elszigetelt eseményekkel foglalkozik, és nem a kérelmezők helyzetével a maga egészében.

2. A Bíróság értékelése

(a) Az Egyezmény 2., 3., és 8. Cikkének alkalmazhatósága a jelen ügy körülményeire

(i) Az első kérelmező tekintetében

20. A Bíróság tudomással bír az első kérelmezőt ért erőszakos incidensekről. Az ügy tényei a zaklatás gyakori epizódjait érintik a 2008. július 31. és 2011 februárja, azaz egy több mint két és fél éves periódusban. Az incidensek egyaránt voltak szóbeli és fizikai zaklatások, beleértve erőszakos cselekményeket, mint az első kérelmező kezének cigarettával való megégetése, nekilökése egy vaskerítésnek, és labdával való megdobálása. Tekintettel arra, hogy jelen ügyben az incidensek egy csoport gyerek cselekménysorozatára vonatkoztak, melyek egy elhúzódó időszakban jelentkezték, a Bíróságok folyamatos helyzetként fogja vizsgálni őket.

91. A Bíróság továbbá megállapítja, hogy az első kérelmezőt ért, a környékbeli és a közeli iskolába járó gyerekek által elkövetett zaklatásos incidensek jól dokumentáltak, *inter alia*, rendőrségi és orvosi jelentésekben. Az utóbbiak mutatják az incidensek negatív hatását az első kérelmező fizikai és szellemi egészségére. Az első kérelmezővel kapcsolatos jelentések bemutatják, hogy súlyos mentális zavarokban szenved, de egy békés és jóindulatú személyiség, aki nem tudja, hogyan védje meg magát a zaklatóktól. Az őt ért folyamatos zaklatások miatt pszichoterápiára kellett járnia, gyakran rémült és feszült volt. A zaklató helyzetből való kimozdítása volt javasolt.

92. Az első kérelmező hiteles nyilatkozatot tett a tekintetben, hogy hosszú időn keresztül fizikai és szellemi integritását érintő fenyegetéseknek volt kitéve, és több alkalommal ténylegesen zaklatták vagy megtámadták.

93. Tekintettel ezekre a tényekre, a Bíróság úgy véli, hogy az állami hatóságok tevőleges kötelezettsége, hogy megvédjék az első kérelmezőt az érintett gyerekek erőszakos viselkedésétől. Jelen ügy körülményei között ez a kötelezettség egyaránt fakad az Egyezmény 3. és 8. Cikkéből. Jelen ügyben a Bíróság mindazonáltal úgy véli, hogy elegendő a kérelmező panaszát az Egyezmény 3. Cikkének szempontjából vizsgálni.

94. A Bíróság megismétli, hogy az embertelen bánásmódnak el kell érnie egy bizonyos súlyosságot ahhoz, hogy a 3. Cikk hatálya alá essen. Ezen minimumszint értékelése relatív, az eset összes körülményétől függ, mint például a bánásmód természetétől és körülményeitől, időtartamától, fizikális és mentális hatásától és, bizonyos mértékben, az áldozat nemétől, korától és egészségi állapotától (lásd: *Costello-Roberts v. Egyesült Királyság*, 1993. március 25., § 30, Series A no. 247-C, és *A. v. Egyesült Királyság*, 1998. szeptember 23., § 20, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI).

95. A Bíróság szerint a bánásmód „embertelen”, ha, *inter alia*, szándékos, hosszú órákon keresztül alkalmazzák és tényleges fizikai sérülést vagy erős pszichés és szellemi szenvedést okoz (lásd: *Labita v. Olaszország* [GC], no. 26772/95, § 120, ECHR 2000-IV). A bánásmód akkor értékelhető „megalázónak”, ha a félelem, szenvedés és alsóbbrendűség érzését kelti az áldozatokban, mely alkalmas arra, hogy megalázza és lealacsonyítsa őket, valamint hogy esetlegesen megtörje fizikai és lelki ellenállásukat (lásd: *Hurtado v. Svájc*, 1994. január 28., a Bizottság véleménye, § 67, Series A no. 280, és *Wieser v. Ausztria*, no. 2293/03, § 36, 2007. február 22.).

96. A Bíróság úgy véli, hogy az első kérelmező zaklatása – mely legalább egy alkalommal fizikai sérülést is okozott neki, a félelem és reménytelenség érzésével együtt – elég komoly ahhoz, hogy elérje a megkövetelt súlyosságot, mely ahhoz szükséges, hogy a 3. Cikk hatálya alá essen, és így ez a rendelkezés alkalmazandó jelen ügyben (lásd: *Price v. Egyesült Királyság*, no. 33394/96, § 24, ECHR 2001-VII, és *Milanović v. Szerbia*, no. 44614/07, § 87, 2010. december 14.).

(ii) A második kérelmező tekintetében

21. A második kérelmező kapcsán a Bíróság megállapítja, hogy nem volt kitéve az erőszak semmilyen olyan formájának, mely érintette volna fizikai integritását. Mindazonáltal kétségtelen, hogy az első kérelmező folyamatos zaklatása – aki az ő fogyatékossággal élő fia volt, és akit ő gondozott – és a zaklató incidensek, melyek őt is személyesen érintették, még ha enyhébb formában is, de megzavarták mindennapi életét és életvitelét, aminek negatív hatása volt a magán- és családi életére. Viszont a lelki integritás beletartozik a magánélet fogalmkörébe. A magánélet fogalma kiterjed a magánszemélyek közötti kapcsolatokra is.

98. Ebből következően a 8. Cikk alkalmazandó a jelen ügy körülményeire a második kérelmezővel kapcsolatos panaszok tekintetében.

(b) Hazai jogorvoslatok kimerítése

22. A Bíróság rámutat arra, hogy a 35. Cikk célja, hogy lehetővé tegye a Szerződő Államok számára, hogy megelőzzék vagy helyrehozzák az állítólagosan általuk elkövetett jogsértéseket, mielőtt azokat az egyezményes intézmények elé viszik. Következésképpen az államok mentesülnek a nemzetközi szerv előtti felelősségre vonás alól a cselekményeikért, ha volt lehetőségük orvosolni a helyzetet saját jogrendszerükön keresztül. Az Egyezmény 35. Cikkében hivatkozott hazai jogorvoslatok kimerítésének szabálya azt követeli meg, hogy a kérelmező csak azokat a rendes jogorvoslati utakat vegye igénybe, melyek az állított jogsértésre vonatkoznak, és azzal egy időben elérhetőek és megfelelőek. Ezen jogorvoslatok létezésének kellőképpen biztosnak kell lenniük, nem pusztán elméletben, hanem gyakorlatban is, melynek hiányában nem

minősülnek kellően hozzáférhetőnek és hatékonyak. Az alperes állam feladata, hogy bizonyítsa ezen különböző feltételek teljesülését (lásd: *Selmouni v. Franciaország* [GC], no. 25803/94, §§ 74 és 75, ECHR 1999-V).

100. A 35. Cikk rendelkezik a bizonyítási teher megosztásáról. A ki nem merítésre hivatkozó Kormány terhére esik a Bíróság meggyőzése arról, hogy a jogorvoslat elméletben és gyakorlatban is hatékony volt a releváns időszakban, vagyis hozzáférhető volt, alkalmas volt jogorvoslatot nyújtani a hivatkozott panasz tekintetében és a siker reális esélyével kecsegtetett. (lásd: *Akdivar és mások v. Törökország*, 1996. szeptember 16., § 68, *Reports* 1996-IV).

101. A Bíróság hangsúlyozza, hogy ennek a szabálynak az alkalmazása az eset körülményeinek megfelelő figyelembe vételével kell történjen. Következésképpen a Bíróság elismerte, hogy a 35. Cikket bizonyos fokú rugalmassággal és túlzott formalizmus nélkül kell alkalmazni (lásd: *Cardot v. Franciaország*, 1991. március 31., § 34, Series A no. 200). A Bíróság továbbá kimondta, hogy a hazai jogorvoslatok kimerítésének szabálya se nem abszolút, se nem automatikusan alkalmazható, ezért amikor megvizsgálja, hogy a szabályt betartották-e, alapvető, hogy az egyedi ügy összes speciális körülményére figyelemmel van (lásd: *Van Oosterwijck v. Belgium*, 1980. november 6., § 35, Series A no. 40). Ez többek között azt jelenti, hogy a Bíróságnak nemcsak a Szerződő Fél jogrendszerében meglévő formális jogorvoslatok létét kell reálisan figyelembe vennie, hanem az általános jogi és politikai kontextust is, amelyben működnek, továbbá a kérelmezők személyes körülményeit is (lásd: *Akdivar és Társai*, fentebb idézve, § 69).

102. Jelen ügy kapcsán a Bíróság megjegyzi, hogy a Kormány álláspontja szerint a kérelmezőknek kártérítési keresetet kellett volna benyújtani az első kérelmezőt ért zaklatásban és erőszakban érintett gyerekek szülei ellen, valamint arra is volt lehetőségük, hogy szabálysértési eljárást indítsanak ezen gyerekek szülei ellen.

103. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy ami jelen ügyben kockán forog, az nem az érintett gyerekek szüleinek egyéni felelőssége, hanem a hatáskörrel rendelkező állami szervek megfelelő válaszána hiánya a gyerekek által elkövetett, ismétlődő zaklató és erőszakos cselekményekre, akik fiatal koruknál fogva nem voltak büntetőjogi felelősségre vonhatóak a nemzeti jog szerint.

104. A Kormány azon állításával kapcsolatban, mely szerint a kérelem idő előtti, mert P.B., Z.B. és I.S. gyerekek, akik állítólag érintettek voltak a 2010. április 10-ei és május 13-ai eseményekben, abban az időben tizennégy évesek és így büntetőjogi felelősségre vonhatóak voltak, a Bíróság először is megismétli, hogy az egyéni büntetőjogi felelősség nem tárgya a jelen ügynek. Akárhogyan is, az említett események 2010 áprilisában és májusában történtek, és a Kormány nem tudta bizonyítani, hogy bármilyen

további lépés történt azon kívül, hogy a rendőrség kihallgatta az érintett gyerekeket 2010 júliusában, augusztusában és szeptemberében.

105. Mindazonáltal néhány további, a Kormány által hivatkozott jogorvoslat hatékonyságát meg kell vizsgálni jelen ügy speciális körülményei között. A Bíróság megállapítja, hogy a közigazgatási jogvitáról szóló törvény 67-76. szakaszai szabályozzák a „jogellenes aktus elleni keresetet” (lásd a 66. és 67. pontokat feljebb), mely egy mindenki számára nyitva álló bírói út, aki úgy véli, hogy az Alkotmány által garantált jogait és szabadságait egy hatóság megsértette és számára más jogorvoslat nem biztosított. Ez a jogorvoslat és az ugyanezen törvény 66. szakaszában szabályozott „jogerős egyedi aktus” elleni jogorvoslat (lásd fent a 65. pontot) végső jogorvoslati lehetőséget jelentenek, melyek minden más bírói jogvédelem hiányában használhatóak a hatóságok olyan döntései, egyéb (tényleges) cselekményei vagy mulasztásai ellen, melyek alkalmasak lehetnek alkotmányosan garantált jogok és szabadságok megsértésére. A megfontolás ezen jogorvoslatok mögött az, hogy az alkotmányos jogok és szabadságok olyan értékesek, hogy nem lehet őket bírósági védelem nélkül hagyni.

106. A Bíróság azt is megállapítja, hogy az embertelen bánásmódtól való mentességhez és a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog egyaránt védett a horvát alkotmányban. Továbbá, a hazai bíróságok vonatkozó esetjoga azt mutatja, hogy egy ilyen típusú kereset olyan, a jelen ügghöz hasonló, mulasztásos helyzetben is benyújtható, ahol a kérelmezők azt állítják, hogy a hatóságok elmulasztották megtenni a szükséges lépéseket. Mindazonáltal bizonyos kétségek merülnek fel a jelen ügy körülményei között az ilyen kereset hatékonyságával kapcsolatban.

107. Először is, a Kormány nem jelölte meg, hogy mely hatóság lenne felelős a megfelelő intézkedés elmaradásáért. Minthogy a kérdéses jogorvoslat egy „jogellenes aktus elleni kereset” (vagy mulasztás elleni), szükséges annak meghatározása, hogy mely szervnek és milyen jogszabály alapján kellett volna cselekednie. Továbbá, a mulasztással kapcsolatos kereset egy meghatározott közhivatalnok ellen nyújtható be, akinek a jog alapján kötelessége lett volna eljárni. Jelen ügyben nehéz lenne meghatározni azt a hivatalnokot, akit ilyen kötelesség terhelt. A Kormány ráadásul nem tett ilyen irányú előadást. A Bíróság megjegyzi ezzel kapcsolatban, hogy a kérelmezők panaszának egyik aspektusa az volt, hogy nem volt olyan állami hatóság, melynek jogszabályi kötelezettsége lett volna intézkedést tenni a panaszolt helyzetben.

108. A közigazgatási jogvitáról szóló törvény szerinti ilyen kereset a normál polgári bíróságok előtti eljárásindítást vont volna maga után. A Kormány nem bizonyította, hogy ilyen eljárásban bármilyen ideiglenes intézkedés alkalmazása lehetséges lett volna. Mindazonáltal a kérelmezők által panaszolt helyzet azt mutatja, hogy folyamatosan zaklatták őket, néha napi jelleggel, és panaszuk lényege abban rejlik, hogy a nemzeti hatóságok,

bár tisztában voltak a helyzettel, elmulasztották megtenni a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy megelőzzék a további zaklatásokat. A helyzet ezért azonnali reakciót igényelt az állami hatóságoktól. A Kormány nem bizonyította, hogy bármely hivatkozott jogorvoslat alkalmas lehetett volna arra, hogy egy ilyen azonnali választ eredményezzen a zaklató szituáció tekintetében.

109. A „jogellenes aktus elleni kereset” és az állampolgári kötelességekről szóló törvény szerinti, az állam ellen indítható polgári jogi kártérítési kereset tekintetében tehát a Kormány nem bizonyította, hogy ezek a jogorvoslatok alkalmasak lettek volna arra, hogy olyan azonnali és megfelelő intézkedéseket eredményezzenek, melyek jelen ügy körülményei között szükségesek lettek volna.

110. Ezen a ponton a Bíróság megismétli, hogy a megfontolás a hazai jogorvoslatok kimerítésének kötelezettsége mögött az egyezményi eszközök kiegészítő jellege, vagyis az az alapelv, hogy először a nemzeti hatóságoknak kell megadni a lehetőséget arra, hogy orvosolják a panaszolt sérelmet. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy a második kérelmező ismételten panaszolta a különböző hatóságoknak a folytatódó zaklatást, mint például a rendőrségnek és az államügyész hivatalának, a hatáskörrel rendelkező szociális jóléti központnak és az iskolának, ahová az érintett gyerekek jártak. A Bíróság álláspontja szerint a második kérelmező így megadta az illetékes hatóságoknak a megfelelő lehetőséget arra, hogy reagáljanak állításaira és megállítsák a panaszolt zaklatást. A második kérelmező tehát kimerítette a rendelkezésére álló hazai jogorvoslatokat.

111. Továbbá, a kérelmezők hivatkoztak a fogyatékossgal élő személyeket a zaklató és erőszakos cselekményektől védő hazai védelmi rendszer hiányosságaira, ideértve a jogszabályi környezetet, amelyen belül a hatáskörrel rendelkező hatóságok működnek, és a rendelkezésre álló eljárásokat. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy a Kormány nem bizonyította, hogy a problémák az általa hivatkozott eljárások bármelyikében vizsgálhatók lettek volna.

112. Ebből következően a kérelmezőktől nem volt elvárható, hogy a Kormány által javasolt jogorvoslatokat igénybe vegyék. Amikor erre a következtetésre jutott, a Bíróság figyelembe vette jelen ügy speciális körülményeit, valamint azt a tényt is, hogy az ügy tárgya egy olyan alapvető jog, mint az embertelen vagy megalázó bánásmódtól való mentességhez való jog, és hogy az Egyezmény nem elméletben vagy látszólag létező, hanem valós és hatékony jogokat hivatott biztosítani (lásd például: *Matthews v. Egyesült Királyság* [NK], no. 24833/94, § 34, ECHR 1999-I). Következésképpen a Kormány kifogását el kellett utasítani.

(c) Következtetés

23. A Bíróság megállapítja, hogy az Egyezmény 3. és 8. Cikke szerinti panaszok nem nyilvánvalóan megalapozatlanok az Egyezmény 35. Cikk 5.

bekezdése szerinti értelemben. A Bíróság továbbá megállapítja, hogy a panaszok más okból sem elfogadhatatlanok. A panaszokat ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem

1. A felek előadásai

(a) A kérelmezők előadásai

24. A kérelmezők először az első kérelmezőt ért erőszakot tárgyalták, mint gyűlölet-bűncselekményt. A témával foglalkozó tanulmányok kimutatják, hogy a visszaélés és erőszak mértéke a fogyatékossgal élő személyek ellen jelentősen nagyobb, mint a lakosság többi része elleni, és nagyon elterjedt. Az értelmi fogyatékosok elleni erőszak legelterjedtebb formái a rugdosás, harapás, gúnynev adása, ugratás, lopás, lökdösés, fenyegetés, megdobálás, az épület elhagyására való felszólítás, ütlegetés, kiabálás, átkozódás, pénz követelése, hajhúzás, kövel való megdobálás, leköpdösés, bökdösés, arcon ütés, megverés, fejük falba verése. A fogyatékossgal élő személyek gyakran szenvedik el az erőszakot visszatérő módon ugyanazon személyektől. A visszaélést gyakran fiatalok bandái követik el, akik szisztematikusan ugyanazt a személyt célozzák meg, miként az jelen ügyben is történt.

115. A fogyatékossgal élő személyek zaklatását általában az a felfogás motiválja, hogy az ilyen személy alacsonyabb rendű. Az erőszaknak és ellenségességnek széles körű következményei lehetnek, ideértve az érzelmi, fizikai és szexuális vonatkozásokat, vagy akár az áldozat halálát. A fogyatékossgal élő személyek arra is rákényszerülhetnek, hogy átalakítsák mindennapi életvitelüket azért, hogy elkerüljék a veszélyt.

116. Előadásukban a kérelmezők hivatkoztak a fentebb idézett nemzetközi dokumentumokra, így különösen a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményre és az abból fakadó kötelezettségekre.

117. A kérelmezők előadták, hogy egy többségében azonosítatlan gyerekekből álló csoport folyamatos zaklatásának és visszaélésének voltak kitéve egy ötéves időszakban szerb származásuk és az első kérelmező fogyatékossga miatt. A zaklatás többnyire szóbeli visszaélésből és egyéb antiszociális viselkedési formából állt, mint köpdösés, zajongás, sértő üzenetek járdára festése és a kérelmezők lakhelyének megrongálása. Ezek az események erős szenvedést okoztak a kérelmezőknek. Az említett incidensekből származó fizikai sérüléseken túl a folyamatos zaklatás nagyon súlyos következménnyel járt az első kérelmező szellemi jóléte szempontjából, amint azt a pszichoterapeuta is rögzítette.

118. Mindezekén túl a kérelmezőknek meg kellett változtatni a napi rutinjukat. Az első kérelmező számára a napi séta a parkban, az üldögélés a

parkban egy padon és az emberekkel való beszélgetés nagyon fontos volt ahhoz, hogy önálló életet alakíthasson ki és a közösség tagjának érezhesse magát. A környékbeli gyerekek folyamatos zaklatása miatt a kérelmezőnek fel kellett hagynia ezekkel a tevékenységekkel.

119. A kérelmezők úgy érveltek, hangsúlyosan támaszkodva a Bíróság az Egyezmény 3. és 8. Cikkével kapcsolatos esetjogára az államok tevőleges kötelezettségével kapcsolatban, hogy az érintett állami hatóságok kötelessége lett volna aktív lépéseket tenni annak érdekében, hogy megvédjék őket a harmadik személyek okozta visszaéléstől. A második kérelmező ismételten tájékoztatta őket a kérelmezőket érő visszaélésekről, de a hatóságok elmulasztottak bármilyen lépést tenni, hogy megakadályozzák az embertelen bánásmód megismétlődését. A hatóságoknak tehát tudomásuk volt arról, hogy az első kérelmező zaklatása egy mintát követett.

120. Mindazonáltal, dacára annak, hogy az érintett hatóságok tudatában voltak a kérelmezők helyzetének, elmulasztottak véget vetni a zaklatásnak és visszaélésnek. A kérelmezők úgy érveltek, hogy nem volt világos, hogy melyik hatóságnak volt hatásköre foglalkozni a helyzettel. A Kormány azon állítása kapcsán, mely szerint a rendőrség megfelelően reagált a második kérelmező összes panaszára, a kérelmezők előadták, hogy a rendőrség elmulasztott reagálni a folytatódó zaklatás egészére és megelőzni a további visszaéléseket. A rendőrség nem azonosította az elkövetőket. A rendőrség mindösszesen kiszállt a helyszínre és távozásra szólította fel a gyerekeket. Az ilyen nyugodt reagálásnak nem volt elrettentő hatása. Mindezekon túl, a rendőrség minden egyes visszaélést elszigetelt esetként kezelt, anélkül, hogy megértette volna a helyzet folyamatos jellegét. A rendőrség továbbá elmulasztott megfelelő lépéseket tenni, mint például szabálysértési eljárást kezdeményezni az érintett gyerekek szülei ellen.

121. A hatáskörrel rendelkező szociális jóléti központnak ki kellett volna vizsgálnia az ügyet és meg kellett volna állapítania a releváns tényállást; az elkövetők szüleit egy találkozóra kellett volna hívnia, hogy megvizsgálja személyes körülményeiket; védelmi intézkedéseket kellett volna hoznia annak érdekében, hogy megelőzze az erőszak megismétlődését; köteleznie kellett volna az elkövetőket és szüleiket, hogy vegyenek részt tanácsadáson, vagy ezt javasolnia kellett volna; valamint figyelemmel kellett volna kísérnie a helyzetet és jelentést kellett volna készítenie a megtett intézkedésekről. Azonban a Susedgrad Jóléti Központ a fentiek egyikét sem tette meg. 2009-ben intézkedést hozott az egyik, a cigarettaégetéses incidensben érintett kiskorú ellen, egy szociális munkás felügyelete alá helyezte, azután eljárást kezdeményezett annak érdekében, hogy egy évre egy javítóintézetben helyezték el a viselkedési problémái miatt. Mindazonáltal ezekre a lépésekre nem az első kérelmező elleni támadások, hanem az érintett általános viselkedési problémái miatt került sor.

122. Az iskola vezetőivel kapcsolatban, ahova az érintett gyerekek jártak, a kérelmezők fenntartották, hogy bár széles körű fegyelmi jogkörük volt a tanulók erőszakos viselkedése esetére, ideértve a figyelmeztetéseket, a megrovást, a szigorú megrovást és az iskolából való eltávolítást, elmulasztották megtenni ezeket a lépéseket. Mindazonáltal az igaz, hogy az iskolai hatóságok tettek bizonyos lépéseket, mint például felszólították a gyerekek szüleit, hogy biztosítsák, hogy az erőszakos viselkedés a kérelmezők ellen megszűnik, és találkozót szerveztek a diákoknak a speciális igényvel élők szükségleteiről. Ugyancsak megszervezték az érintett diákok meghallgatását. Mindazonáltal ezek a lépések nem voltak alkalmasak arra, hogy megelőzzék a kérelmezők elleni további erőszakot.

123. Ugyanígy egyik hatóság sem tett sokat azért, hogy megelőzze a kérelmezők elleni erőszakot és zaklatást.

(b) A Kormány előadásai

25. A Kormány úgy érvelt, hogy a rendőrségnek jelentett és a rendőrségi jelentésekben dokumentált incidenseken kívül a kérelmezők nem bizonyították további incidensek megtörténtét. A Kormány előadta, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok minden szükséges intézkedést megtettek, hogy megvédjék a kérelmezőket a zaklatástól. Minden alkalommal, amikor a második kérelmező kihívta a rendőrséget, a rendőrség időben kiérkezett, kihallgatta az érintett gyerekeket és figyelmeztette őket nem megfelelő viselkedésük miatt. A rendőrség minden esetben jelentést készített és elküldte azt az államügyész hivatalának.

125. Az iskola, ahova az érintett gyerekek jártak, mindig azonnal reagált a kérelmezők zaklatással kapcsolatos állításaira. Az iskola alkalmazottai gyakran tartottak megbeszéléseket az iskola diákjaival és szüleikkel a speciális igényű emberekről. A szülőket felkérték, hogy beszéljék meg a témát a gyerekeikkel, és az iskola igazgatója ebből a célból levelet küldött a szülőknek.

126. A 2009. április 4-ei incidenssel kapcsolatban a Kormány előadta, hogy a nemzeti hatóságok minden szükséges lépést megtettek annak érdekében, hogy azonosítsák az elkövetőt. Végül kiderült, hogy I.M. égette meg az első kérelmező kezét cigarettával. Minthogy I.M. tizennégy év alatti gyerek volt, nem volt büntetőjogi felelősségre vonható, így a kérelmezőknek azt tanácsolták, hogy indítsanak polgári jogi kártérítési eljárást. A hatáskörrel rendelkező államügyészi hivatal értesítette mind a Gyermek Ombudsman Asszonyát, mind a hatáskörrel rendelkező szociális jóléti központot a megállapításairól.

127. A 2010. április 10-ei és május 13-ai eseményekkel, valamint az első kérelmező folyamatos zaklatásával kapcsolatos állításokkal kapcsolatban a rendőrség kihallgatta a P.B., Z.B. és I.S. nevű gyereket. A nyomozás még folyamatban van, és minthogy mindannyian tizennégy év felettiiek voltak,

amikor az állítólagos események történtek, büntetőjogilag felelősségre vonhatók.

128. A Kormány úgy érvelt, hogy a fentiek bizonyítják, hogy a nemzeti hatóságok gyorsan és felelősségteljesen cselekedtek minden, a kérelmezők által benyújtott panasz kapcsán, és minden, a további zaklatás megelőzéséhez szükséges lépést megtettek. 2010 júniusa óta nem voltak további panaszok.

129. A Kormány továbbá előadta, hogy a szülőknek van fő felelőssége abban, hogy megakadályozzák a gyerekeik nem megfelelő viselkedését. Az érintett gyerekek szüleit az iskolai hatóságok és a szociális szolgálatok folyamatosan tájékoztatták a gyerekeikkel kapcsolatos problémákról.

130. Másrészt a második kérelmezőnek, mint az első kérelmező anyjának bizonyos fokú felelősséget kellett volna viselnie a róla való gondoskodásban. Megállapítást nyert, hogy az első kérelmezőnek segítségre volt szüksége a sétáláshoz és állandó gondoskodást igényelt az anyjától. Ugyancsak megállapítást nyert, hogy az első kérelmező epilepsziás és rövidlátó. A szociális szolgálatok figyelmeztették a második kérelmezőt, hogy ne engedje ki az első kérelmezőt egyedül a lakásból, mely figyelmeztetés megfogadása megoldotta volna a másokkal való fizikai kontaktusból adódó problémákat, és ha mindig elkíserte volna a lakáson kívül, növelhette volna a többi gyerek tudatosságát a fiával kapcsolatban.

(c) Harmadik fél beavatkozása

26. Az Európai Fogytékosügyi Fórum a jelen ügyben felvetett problémákat a fogyatékos személyek elleni gyűlölet-bűncselekmények szemszögéből vizsgálta. Fenntartották, hogy számos jogrendszer számára kihívás felismerni a fogyatékossgal élő személyek ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket, ugyanis az érintettek sérülékenysége miatt az igazságügyi szervek és bíróságok számára nehéz gyűlölet-bűncselekményként azonosítani az őket ért cselekményeket. Az Egyesült Királyságban két egymástól független tanulmány kimutatta, hogy a fogyatékossgal élő személyeknek négyszer nagyobb esélye van arra, hogy szóbeli vagy fizikai támadás érje őket, mint a nem fogyatékos személyeknek, és előbbiek feleannyiszor jelentik a bűncselekményeket a rendőrségnek.

132. A harmadik fél továbbá úgy érvelt, hogy a fogyatékossgal élő személyekkel szembeni, erőszakos támadásokat generáló ellenséges viselkedés eredendően diszkriminatív, hiszen az áldozatokat látható fogyatékossguk alapján választják ki. A harmadik fél úgy érvelt, hogy a látható fogyatékossgal élő személyektől való félelem, akiknek megjelenése „zavarónak és kellemetlennek” látszik, a fő oka a fogyatékossgal élő személyek elleni erőszaknak. Az ilyen személyeket

gyakran alsóbb rendűnek tekintik, és felelősnek saját állapotukért, ami a társadalom egészére terhet ró.

133. A „másságtól” való félelmet csak táplálja, ha a potenciális áldozat egyben sérülékenynek is tűnik. A fogyatékosággal élő személy sérülékenysége lehetőséget ad az elkövetőknek, hogy végrehajtsák támadásukat. Ez különösen így van azokban az esetekben, ahol a fogyatékosággal élő személyeket nem azért támadják meg, hogy kirabolják őket vagy az ingatlanukat, hanem hogy megalázzák őket és megsértsék a személyüket.

134. Az Európai Fogyatékosügyi Fórum továbbá előadta, hogy a fogyatékosokat érő gyűlölet-bűncselekmények elismerése aktuális trend. A Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 5. cikkére (fentebb idézve) hivatkozva a beavatkozó előadta, hogy ez a cikk megerősítette a fogyatékosággal élő személyek másokkal egyenlő védelemhez való jogát. Az államok szempontjából ez megint csak azt a képességet jelenti, hogy fel tudják ismerni és reagálni az áldozat fogyatékoságán alapuló diszkriminációra, és hogy megfelelő tudásuk legyen a fogyatékoságról annak érdekében, hogy a jogot a fogyatékosággal élő személyek szükségleteinek figyelembe vételével alkalmazhassák. Speciális esetekben a diszkriminációtítilalom elvének való megfelelés azt is jelentheti, hogy elismerik a fogyatékosággal élő személyek speciális helyzetét a nem fogyatékos személyekkel összehasonlítva. Az 5. Cikk második paragrafusa az államok kötelezettségévé tette, hogy megvédjék a fogyatékosággal élő személyeket a diszkrimináció minden formájától. Ismételten: ez a kötelezettség megköveteli az állami alkalmazottak intenzív képzését.

135. A beavatkozó harmadik fél arra is rámutatott, hogy az ENSZ-egyezmény kötelezte a Szerződő Államokat, hogy „tegyenek meg minden jogi, adminisztratív, és igazságszolgáltatási lépést annak érdekében, hogy megelőzzék azt, hogy fogyatékosággal élő személyek” erőszaknak legyenek kitéve, ami az igazságszolgáltatásban dolgozók képzését is megköveteli.

136. Összefoglalva, az Európai Fogyatékosügyi Fórum előadta, hogy eddig a fogyatékosággal élő személyeket érő gyűlölet-bűncselekmények nem kaptak elég figyelmet a jogalkotótól és a jogalkalmazó hatóságoktól. Ez abból eredt, hogy egyáltalán nem sikerült elismerni a fogyatékosággal élő személyeket érintő gyűlölet-bűncselekményeket, valamint a jelenséget kevésbé jelentik és félreértik. A hatóságok válaszában a problémára a reakció felől a proaktivitás irányába kell elmozdulnia, és azt kell céloznia, hogy megvédje a fogyatékosággal élő személyeket az erőszak minden formájától.

2. A Bíróság értékelése

(a) Az első kérelmező tekintetében

(i) Alapelvek

27. A Bíróság megismétli, hogy az Egyezmény 3. Cikkét az Egyezmény egyik legalapvetőbb cikkének kell tekinteni, amely az Európa Tanácsot megalkotó demokratikus társadalmak alapértékeit testesíti meg (lásd: *Pretty v. Egyesült Királyság*, no. 2346/02, § 49, ECHR 2002-III). Ellentétben az Egyezmény más rendelkezéseivel, abszolút módon van megfogalmazva, kivétel, fenntartás, az Egyezmény 15. Cikke szerinti eltérés lehetősége nélkül (lásd, *inter alia*: *Chahal v. Egyesült Királyság*, 1996. november 15., § 79, *Reports* 1996-V).

138. A Bíróság azon kérdés kapcsán, hogy egy állam felelős-e a 3. Cikk alapján a nem állami szervek által elkövetett visszaélésért, megismétli: a Magas Szerződő Felek az Egyezmény a 3. Cikkével együtt olvasott 1. Cikkéből fakadó kötelezettsége, hogy mindenki számára biztosítsák az Egyezményben meghatározott jogokat és szabadságokat, valamint megköveteli az államoktól olyan intézkedések megtételét, amelyek biztosítják a joghatóságuk alá tartozó személyek számára, hogy nincsenek kitéve kínzásnak, vagy embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek, ideértve a magánszemélyek által elkövetett visszaélést is (lásd, *mutatis mutandis*: *H.L.R. v. Franciaország*, 1997. április 29., § 40, *Reports* 1997-III). Ezeknek az intézkedéseknek hatékony védelmet kell nyújtaniuk, különösen a gyerekek és más védtelen személyek számára, és magukban kell foglalniuk ésszerű lépéseket az olyan visszaélés megelőzésére, melyről a hatóságoknak tudomása volt vagy tudomása kellett volna legyen (lásd, *mutatis mutandis*: *Osman v. Egyesült Királyság*, 1998. október 28., § 116, *Reports* 1998-VIII, és *E. és Társai v. Egyesült Királyság*, no. 33218/96, § 88, 2002. november 22.).

28. Figyelemmel a modern társadalmak irányításának nehézségeire, az emberi viselkedés megjósolhatatlanságára és az operatív döntésekre, melyeket meg kell hozni a prioritások és erőforrások tekintetében, ennek a tevőleges kötelezettségnek a tartalmát mindazonáltal úgy kell értelmezni, hogy az ne rójon teljesíthetetlen vagy aránytalanterhet a hatóságokra. Következésképpen nem minden, a visszaélés veszélyére vonatkozó állítás ró egyezményes kötelezettséget a hatóságokra a tekintetben, hogy operatív lépéseket tegyenek a veszély materializálódásának megakadályozása érdekében. A tevőleges kötelezettség keletkezéséhez megállapíthatónak kell lennie, hogy a hatóságok tudtak vagy tudniuk kellett fennállása idején egy beazonosított magánszemély elleni visszaélésnek egy harmadik személy bűncselekményből fakadó valós és azonnali veszélyéről, és hogy elmulasztották a hatáskörükbe tartozó azon intézkedéseket megtenni, melyek racionális megítélés alapján várhatóan elhárították volna az említett

veszélyt. Egy másik fontos szempont annak szükségessége, hogy a rendőrség a bűncselekmények felderítésére és megelőzésére vonatkozó hatásköreit oly módon gyakorolja, hogy közben teljes mértékben tiszteletben tartja a tisztességes eljárás követelményét és más garanciákat, melyek jogszerűen korlátozzák a bűncselekmények felderítésére és az elkövetők igazságszolgáltatás elé állítására vonatkozó hatáskörét, ideértve az Egyezmény 8. Cikkében foglalt garanciákat is (lásd: *Mubilanzila Mayeka és Kaniki Mitunga v. Belgium*, no. 13178/03, § 53, ECHR 2006-XI; *A Gldani Jehova Tanúi Egyház Tagjai és mások v. Grúzia*, no. 71156/01, § 96, 2007. május 3.; és *Milanović*, fentebb idézve, § 84; szintén lásd, *mutatis mutandis*: *Osman*, fentebb idézve, § 116).

29. A Bíróság ezért azt fogja vizsgálni, hogy az alperes állam, amikor az első kérelmező ügyével foglalkozott, megsértette-e az Egyezmény 3. Cikkéből fakadó tevőleges kötelezettségét.

(ii) *A fenti elvek alkalmazása jelen ügyre*

30. A Bíróság kiindulásként megállapítja, hogy az Egyezmény 3. Cikkével ellentétes erőszakos cselekmények általában az elkövetők elleni büntetőjogi intézkedések alkalmazását követelik meg (lásd: *Beganović v. Horvátország*, no. 46423/06, § 71, 25 2009. június 25., a 3. Cikk tekintetében, és *Sandra Janković*, fentebb idézve, § 47, a 8. Cikk tekintetében).

31. Mindazonáltal jelen ügyben az állítólagos elkövetők tizennégy év alatti gyerekek voltak, akik ellen a nemzeti jogrendszerben nem lehetséges bármilyen büntetőjogi szankciót alkalmazni. Továbbá jelen ügy speciális körülményei között lehetséges, hogy a panaszolt cselekmények egyike sem minősülne önmagában bűncselekménynek, hanem az incidensek összességükben összeegyeztethetetlenek az Egyezmény 3. Cikkével. Következésképpen jelen ügy megkülönböztetendő azoktól az ügyektől, melyek az államok büntetőjog szerinti eljárási kötelezettségével kapcsolatosak az Egyezmény 3. Cikkével ellentétes visszaélések kapcsán, amikor az állami hatóságok kötelesek hivatalból elvégezni egy alapos, hatékony és független nyomozást.

143. Jelen ügy az állam tevőleges kötelezettségével egy más típusú szituációban foglalkozik, mely kívül esik a büntetőjog területén, de amelyben a hatáskörrel rendelkező állami hatóságok tisztában voltak a fizikai és értelmi fogvatékossággal élő személy ellen irányuló súlyos zaklatással, vagy akár erőszakkal. Jelen ügy a megfelelő válasz hiányával foglalkozik egy olyan helyzetben, melyben a cél a már megtörtént erőszakos és zaklató cselekményekre való megfelelő reagálás és a további hasonló cselekmények megelőzése lett volna.

144. A fentiekkel összhangban a Bíróság először azt vizsgálta, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak tudomásuk volt-e, vagy tudomásuk

kellett volna-e legyen az első kérelmezőt érő zaklató és erőszakos helyzetről.

145. Ezzel kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy az ügy dokumentumai igazolják, hogy a második kérelmező már 2008. július 31-én értesítette a rendőrséget a fiát a környékbeli gyerekek részéről érő folyamatos zaklatásról. A második kérelmező számos további incidensről is értesítette a rendőrséget, beleértve azt is, amikor 2009. április 4-én megégették az első kérelmező kezét. 2009 áprilisában a második kérelmező értesítette a Fogytékossággal Élők Ombudsman Asszonyát erről az incidensről. 2009 májusa és júliusa között a rendőrség informálta az államügyész hivatalát, valamint a hatáskörrel rendelkező szociális jóléti központot az első kérelmezőt ért állítólagos zaklatásról, és 2009 szeptemberére az iskola vezetését is megfelelően informálták.

146. A fentiekre tekintettel a Bíróság bizonyítottanak látja, hogy a hazai hatóságok megfelelő tudomással bírtak az első kérelmezőt a környékbeli és a közeli iskolába járó gyerekek részéről érő folyamatos zaklatásról. A Bíróság tehát azt fogja vizsgálni, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok megtették-e minden ésszerű lépést annak érdekében, hogy jelen ügy körülményei között megvédjék az első kérelmezőt az ilyen cselekményektől.

147. Jelen helyzetben, amikor az erőszakos cselekmények egy hosszabb időn keresztül folytak, a Bíróság úgy véli, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok elmulasztották megtenni a megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy felderítsék a probléma méretét, és hogy megelőzzék a további visszaélések megtörténését.

148. Igaz, hogy a rendőrség kihallgatott néhány olyan gyereket, akik állítólag részt vettek az incidensekben és az iskolai hatóságok megbeszélték a problémát a gyerekekkel és szüleikkel. Mindazonáltal a Bíróság úgy találja, hogy komoly kísérlet nem történt a helyzet valódi jellegének feltárására, és arra, hogy kezeljék a szisztematikus hozzáállás hiányát, amelynek következtében nem történtek megfelelő és átfogó lépések. Így a rendőrség megállapításait nem követte semmilyen további konkrét lépés: semmilyen eljárási határozat nem született és semmilyen ellenőrzési mechanizmust nem léptettek életbe annak érdekében, hogy felismerjék és megelőzzék a további zaklatásokat. A Bíróságot meglepte a szociális szolgálatok valódi részvételének elmaradása és bármilyen arra utaló jel hiánya, hogy a témában jártas szakértőkkel konzultáltak volna, akik megfelelő tanácsot adhattak volna és foglalkozhattak volna az érintett gyerekekkel. Ugyancsak nem biztosítottak segítő célú tanácsadást az első kérelmezőnek sem. Valójában a Bíróság úgy találja, hogy az egyes incidensekre történő konkrét reakción túl általános jellegű lépések nem történtek a probléma leküzdésére az illetékes hatóságok részéről, dacára annak, hogy az első kérelmező szisztematikusán célpont volt és a további zaklatásoknak nagy esélye volt.

149. Mindezekre tekintettel a Bíróság úgy találta, hogy az illetékes állami hatóságok nem tették meg az összes ésszerű lépést annak érdekében, hogy megelőzzék az első kérelmezővel szembeni visszaéléseket, dacára annak, hogy az ilyen visszaélés folyamatos veszélye valóságos és előrelátható volt.

150. Az első kérelmező tekintetében tehát megsértették az Egyezmény 3. Cikkét.

(b) A második kérelmező tekintetében

(i) Általános elvek

32. Míg a 8. Cikk alapvető célja, hogy megvédje az egyéneket a hatóságok önkényes beavatkozásától, nem pusztán arra kötelezi az államokat, hogy tartózkodjanak az ilyen beavatkozástól: a negatív kötelezettségen túl felmerülhetnek tevőleges kötelezettségek is a magán- és családi élet kapcsán. Ezek a kötelezettségek magukban foglalhatnak olyan intézkedéseket, melyek célja biztosítani a magánélet tiszteletben tartását még a magánszemélyek egymás közötti viszonyán belül is (lásd: *X and Y v. Hollandia*, fentebb idézve, § 23; *Botta v. Olaszország*, 1998. február 24., § 33, *Reports* 1998-I; *Mikulić v. Horvátország*, no. 53176/99, § 57, ECHR 2002-I; és *Sandra Janković*, fentebb idézve, § 44).

33. A Bíróság a legkülönbébb összefüggésekben korábban kimondta, hogy a magánélet fogalomkörébe beletartozik az egyének fizikai integritása is. A 8. Cikk alapján az államoknak bizonyos esetekben kötelességük megvédeni az egyének lelki integritását mások cselekményeitől. A Bíróság azt is kimondta, hogy az államok tevőleges kötelezettsége kiterjed arra, hogy biztosítsák az emberi méltóság tiszteletben tartását és az élet minőségét bizonyos tekintetben (lásd: *L. v. Litvánia*, no. 27527/03, § 56, ECHR 2007-IV, és, *mutatis mutandis*, *Pretty v. Egyesült Királyság*, no. 2346/02, § 65, ECHR 2002-III).

(ii) A fenti elvek alkalmazása a jelen ügyre

34. A Bíróság úgy véli, hogy a folyamatos zaklatás a második kérelmező magán- és családi életét is érintette. Megállapítást nyert, hogy az állami hatóságok nem alkalmaztak megfelelő és releváns intézkedéseket, hogy megakadályozzák az első kérelmező további zaklatását. Az állami hatóságok ugyancsak elmulasztottak megfelelő védelmet nyújtani ebben a tekintetben a második kérelmezőnek. Mindezért a második kérelmező tekintetében megsértették az Egyezmény 8. Cikkét is.

II. AZ EGYEZMÉNY 14. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

35. A kérelmezők továbbá panaszolták, hogy a visszaélések ellenük és a hatóságok reakciója diszkriminatív is volt, mely szerb származásukon és az

első kérelmező fogyatékoságán alapult. Az Egyezmény 14. Cikkére hivatkoztak, mely a következőképpen rendelkezik:

„A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

Elfogadhatóság

1. A felek érvei

36. A Kormány úgy érvelt, hogy a kérelmezők a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény szerinti kérelmet nyújthattak volna be, mely alkalmas lett volna arra, hogy elismertessék bármely, a törvényben meghatározott diszkrimináció megtörténtét, illetve a diszkrimináció és következményei megszüntetésére vonatkozó végzés kiadatására, valamint kártérítés megítélésére.

156. A kérelmezők úgy vélték, hogy a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvényben foglalt eljárás nem volt hatékony jogorvoslat, ugyanis az nem lett volna alkalmas arra, hogy befolyásolja a panasz tárgyát képező speciális szituációt. Továbbá előadták, hogy két évvel azután, hogy a törvényt elfogadták, nincs olyan érdemi joggyakorlat, mely bizonyítaná, hogy az állampolgárok bíznanak a törvény alapján indítható eljárásban, vagy hogy a megindított eljárások megfelelő gyorsasággal haladnának előre.

2. A Bíróság értékelése

37. Az Egyezmény 14. Cikkével kapcsolatban a Bíróság megismétli, hogy nincs önálló léte, de fontos szerepet játszik más, az Egyezményben és Kiegészítő Jegyzőkönyveiben foglalt rendelkezések kiegészítésében, minthogy védi a hasonló helyzetben lévő egyéneket a diszkrimináció minden formájától az ezekben a rendelkezésekben meghatározott jogok élvezete kapcsán (lásd: *Dudgeon v. Egyesült Királyság*, 1981. október 21., § 67, Series A no. 45; *Chassagnou és Társai v. Franciaország* [NK], nos. 25088/94, 28331/95 és 28443/95, § 89, ECHR 1999-III; és *Timishev v. Oroszország*, nos. 55762/00 és 55974/00, § 53, ECHR 2005-XII). Az Egyezmény 14. Cikkének alkalmazásának ugyan nem előfeltétele az említett rendelkezések megsértése – ebben az értelemben független –, de alkalmazására nincs lehetőség, hacsak az ügy tényei nem esnek egy vagy több ilyen rendelkezés tárgyi hatálya alá (lásd például: *Van Buitenen v. Hollandia*, no. 11775/85, 1987. március 2-án kelt bizottsági határozat, és *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Franciaország* [NK], no. 27417/95, § 86, ECHR 2000-VII).

38. A Bíróság azt is kimondta, hogy abban a helyzetben, amikor egy szubsztantív rendelkezés nem alkalmazható, a 14. Cikk még alkalmazható

lehet (lásd: *Savez crkava „Riječ života” és Társai v. Horvátország*, no. 7798/08, § 58, 2010. december 9.). Következésképpen a 14. Cikkkel kapcsolatos elfogadhatósági kérdések külön vizsgálhatók.

159. Jelen ügyben a Bíróság a 14. Cikkkel kapcsolatban a hazai jogorvoslatok kimerítését a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény vonatkozásában vizsgálja. Ezzel összefüggésben a Bíróság megjegyzi, hogy már vizsgálta a hazai jogorvoslatok kimerítését egy diszkriminációs panasz kapcsán a fő panaszra vonatkozó kimerítési problémától elkülönítetten (lásd: *Valkov és Társai v. Bulgária*, nos. 2033/04, 19125/04, 19475/04, 19490/04, 19495/04, 19497/04, 24729/04, 171/05 and 2041/05, §§ 104-108, 2011. október 25.). Ez a megközelítés szoros összhangban van azzal az alapelvvel, mely szerint, ha egy Egyezményben vagy Kiegészítő Jegyzőkönyveiben foglalt szubsztantív cikkekre hivatkoznak önmagában, vagy a 14. Cikkkel együtt olvasva, és a szubsztantív cikk sérelme megállapításra került, a Bíróság nem mindig tartja szükségesnek, hogy vizsgálja az ügyet a 14. Cikk alapján is, hacsak nem az a helyzet áll fenn, hogy az érintett joggal kapcsolatos egyértelmű egyenlőtlenség az ügy alapvető aspektusa (lásd: *Dudgeon*, fentebb idézve, § 67; *Chassagnou és Társai*, fentebb idézve, § 89; és *Timishev*, fentebb idézve, § 53).

160. Jelen ügy kapcsán a Bíróság megjegyzi, hogy a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény specifikus utalást tartalmaz az egészségi állapoton vagy fogyatékosságon, valamint a nemzetiségi származáson alapuló diszkriminációra (lásd a törvény 1. részét). A törvény a jogorvoslatok széles skáláját kínálja, ideértve a diszkrimináció elismerését, a diszkriminatív cselekmények megtiltását és kártérítést. Jogorvoslattal lehet élni a nemzeti hatóságok ellen abban az esetben, ha az az állítás, hogy elmulasztottak cselekedni (lásd fent a 74. pontot).

161. A diszkrimináció elleni védelmet lehet kérni a rendes bíróságoktól is, és az elsőfokú ítélet ellen fellebbezés, valamint alkotmányjogi panasz biztosított. A diszkriminációtól való mentességhez való jogot a horvát alkotmány ugyancsak biztosítja, és az Egyezmény közvetlenül alkalmazandó Horvátországban. A szubszidiaritás elvével való összhang megteremtése céljából a kérelmezőknek, mielőtt panaszukat a Bíróság elé terjesztik, meg kell adniuk a lehetőséget a nemzeti hatóságoknak arra, hogy orvosolják a helyzetet és reagáljanak az ügyre, melyet a Bíróság elé kívánnak vinni.

162. A fentiek fényében a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény szerinti kereset hatékony hazai jogorvoslatnak minősül és ezen jogorvoslat megfelelő használata a jogsértés elismeréséhez és kártérítés megfizetéséhez vezetett volna. Ha pedig a kérelmezők keresete nem lett volna sikeres a rendes bíróságok előtt, alkotmányjogi panasszal élhettek volna és panaszukat megvizsgáltathatták volna az Alkotmánybírósággal. Mindazonáltal a kérelmezők elmulasztották igénybe venni ezeket a rendelkezésekre álló jogorvoslatokat.

163. Ebből következően ezt a panaszt el kell utasítani az Egyezmény 35. Cikkének 1. és 4. bekezdése alapján a hazai jogorvoslatok ki nem merítése miatt.

III. AZ EGYEZMÉNY 13. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

39. A kérelmezők állítása szerint nem állt rendelkezésükre hatékony jogorvoslat az Egyezmény szerinti panaszaik orvoslására. A kérelmezők az Egyezmény 13. Cikkére hivatkoztak, mely a következőképpen rendelkezik:

„Bárminek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóságok előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.”

A. Elfogadhatóság

1. A kérelmezők az Egyezmény 3. és 8. Cikke szerinti panaszaik tekintetében

40. A Bíróság megállapítja, hogy ez a panasz szorosan kapcsolódik a fent elemzett, az Egyezmény 3. és 8. Cikkei szerinti panaszokhoz és ezért hasonlóképpen elfogadhatónak kell nyilvánítani.

2. A kérelmezők 14. Cikk szerinti panasza tekintetében

41. A Bíróság már megállapította a kérelmezők az Egyezmény 14. Cikke szerinti panasza kapcsán, hogy rendelkezésükre állt hatékony jogorvoslat – a diszkrimináció megelőzéséről szóló törvény szerinti kereset –, melyet elmulasztottak igénybe venni. Ebből következően a kérelem ezen része nyilvánvalóan megalapozatlan és vissza kell utasítani az Egyezmény 35. Cikkének 3. bekezdés (a) pontja és 4. bekezdése értelmében.

B. Érdem

42. A kérelmezők úgy érveltek, hogy nem állt rendelkezésükre olyan hatékony jogorvoslat, mely védelmet nyújtott volna a zaklató és erőszakos cselekmények ellen. A Bíróság megállapítja, hogy a Kormány számos jogorvoslatot javasolt, mely állítólagosan rendelkezésükre állt ebben a tekintetben. Mindazonáltal a Bíróság megállapította, hogy a Kormány által hivatkozott jogorvoslatok egyike sem érintette volna a kérelmezők helyzetét az Egyezmény 3. és 8. Cikke szerinti panaszaik tekintetében.

168. Következésképpen a Bíróság úgy véli, hogy a kérelmezőknek nem állt rendelkezésükre hatékony jogorvoslat az Egyezmény 3. és 8. Cikke szerinti panaszaik tekintetében. Ebből következően megsértették a 13. Cikket ebben a tekintetben.

IV. AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA

43. Az Egyezmény 41. Cikke a következőképpen rendelkezik::

„Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó Jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és ha az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Kár

44. A kérelmezők fejenként 10.000 eurót (EUR) igényeltek nem vagyoni kártérítésként.

171. A Kormány ezt az igényt eltúlzottnak és megalapozatlannak találta.

172. Tekintettel jelen ügy összes körülményére, a Bíróság elfogadja, hogy a kérelmezők nem vagyoni kárt szenvedtek el, melyet nem lehet orvosolni pusztán az egyezménysértés megállapításával. Múltányos mérlegelés alapján a Bíróság megítél a kérelmezőknek együttesen 11.500 eurót a nem vagyoni kár tekintetében, hozzáadva ehhez bármely rájuk ezért kivethető adót.

B. Költségek és kiadások

45. A kérelmezők, akik az Európa Tanács égisze alatt biztosított jogsegélyben részesültek, a hazai bíróságok előtt felmerült költségeik és kiadásai tekintetében 1.206 eurót, a Bíróság előtt felmerült költségek tekintetében 4.997,13 eurót igényeltek.

174. A Kormány előadta, hogy a kérelmezők nem nyújtottak be részletes kimutatást az igényükről.

175. A Bíróság esetjoga értelmében a kérelmező csak akkor jogosult költségei és kiadásai megtérítésére, amennyiben bizonyítását nyert, hogy azok ténylegesen és szükségesen felmerültek és mértéküket tekintve ésszerűek. Jelen ügyben, tekintettel a birtokában lévő dokumentumokra és a fenti kritériumokra, a Bíróság úgy véli, hogy a kiadások, melyek a kérelmezők azon panaszaival kapcsolatban merültek fel, melyeket a hazai hatóságok előtt tettek a zaklatásukkal kapcsolatban, lényegében a Bíróság előtt panaszolt egyezményes jogait ért sérelem orvoslására irányultak és ezek a költségek figyelembe vehetők a költségigény értékelésekor (lásd: *Scordino v. Olaszország (no. 1)* [GC], no. 36813/97, § 284, ECHR 2006-V, és *Medić v. Horvátország*, no. 49916/07, § 50, 2009. március 26.). Tekintettel a birtokában lévő információra és a fenti kritériumokra, a Bíróság megítél a kérelmezőknek együttesen 1.206 eurót a hazai eljárásokban felmerült költségek és kiadások tekintetében és 3.500 eurót a Bíróság előtt felmerült költségekre – melyből azt a 850 eurót le kell vonni, melyet jogsegély formájában a kérelmezők már megkaptak az Európa

Tanácsból –, hozzáadva ezen összegekhez bármely, a kérelmezőkre kivethető adót.

C. Késedelmi kamat

46. A Bíróság megfelelőnek tartja, hogy a késedelmi kamatnak az Európai Központi Bank marginális hitelkamatán kell alapulnia, melyhez három százalékpontot hozzá kell adni.

EZEN OKOKBÓL A BÍRÓSÁG EGYHANGÚLAG

1. *Kinyilvánítja*, hogy a 3. és 8. Cikk szerinti, valamint a 13. Cikk szerinti panaszok, amennyiben azok a 3. és 8. Cikk szerinti panaszokhoz kapcsolódnak, elfogadhatóak, a kérelem többi része elfogadhatatlan;
2. *Megállapítja*, hogy az első kérelmező tekintetében megsértették az Egyezmény 3. Cikkét;
3. *Megállapítja*, hogy a második kérelmező tekintetében megsértették az Egyezmény 8. Cikkét;
4. *Megállapítja*, hogy megsértették az Egyezmény 13. Cikkét;
5. *Megállapítja*, hogy
 - (a) az alperes állam köteles megfizetni a kérelmezőknek együttesen a következő összegeket – melyeket át kell váltani az alperes állam fizetőeszközére a kifizetés napján irányadó árfolyamon –, három hónapon belül azt követően, hogy az ítélet az Egyezmény 44. Cikk 2. bekezdése szerint jogerőssé válik:
 - (i) 11.500 eurót (tizenegyezer-ötszáz eurót), hozzáadva ehhez bármely rájuk ezért kivethető adót a nem vagyoni kár tekintetében;
 - (ii) 4.706 eurót (négyezer-hétszázhat eurót), mínusz 850 euró (nyolcszázötven euró), hozzáadva ehhez bármely ezért rájuk kivethető adót a költségek és kiadások tekintetében;
 - (b) a fentebb említett három hónap eltelte után a késedelem ideje alatt kamatot kell fizetni a fenti összegekre az Európai Központi Bank marginális hitelkamatával megegyező mértékben, melyhez három százalékpontot hozzá kell adni;
6. *elutasítja* a kérelmezők további kártérítés iránti igényét.

Készült angolul, írásban kihirdették 2012. július 24-én a Bíróság Eljárási Szabályzata 77 § 2 és 3 szabálya alapján.

Søren Nielsen
Hivatalvezető

Anatoly Kovler
Elnök

© **Európa Tanács/ Emberi Jogok Európai Bírósága 2013.** Az Emberi Jogok Európai Bíróságának hivatalos nyelvei az angol és a francia. Jelen fordítás nem köti a Bíróságot, és a Bíróság nem vállal semmilyen felelősséget annak minőségéért. Letölthető az Emberi Jogok Európai Bíróságának HUDOC esetjogi adatbázisából (<http://hudoc.echr.coe.int>), vagy bármelyik másik adatbázisból, amellyel azt a Bíróság megosztotta. Nem kereskedelmi célú felhasználásra sokszorosítható, azzal a feltétellel, hogy az eset teljes címét idézik, a fenti szerzői jogi megjelöléssel együtt. Amennyiben a jelen fordítás bármely részét kereskedelmi célokra kívánja felhasználni, kérjük, írjon a következő címre: publishing@echr.coe.int.

© **Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.** The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.** Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.